

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра публічного управління, адміністрування та права

Кваліфікаційна робота

на тему: «**ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**»

Виконала:

студентка академічної групи дБДС
освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 281
«Публічне управління та адміністрування»

_____ А.М. Лисенко

Науковий керівник:

Доктор наук з державного управління,
професор

_____ В.П. Задорожний

Бібліографічний опис та анотація кваліфікаційної роботи

Бібліографічний опис: Лисенко Альона Миколаївна. Державна підтримка інноваційного розвитку економіки України. Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування». Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права. Кафедра публічного управління, адміністрування та права. Науковий керівник: Задорожний Володимир Петрович, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління, адміністрування та права. Полтава. 2023 рік.

Зміст роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків.

Анотація. Дана кваліфікаційна робота присвячена дослідженню та аналізу ефективності державної підтримки інноваційного розвитку економіки України. У роботі розглядаються ключові аспекти, такі як програми, ініціативи та інструменти, які використовує держава для сприяння інноваційним процесам у різних галузях економіки. Об'єктом дослідження є інноваційні проекти та ініціативи, що отримали державну підтримку, а також результати їхньої реалізації. У роботі розглядаються позитивні та негативні аспекти впливу державної підтримки на розвиток інновацій у країні.

Ключові слова: державна підтримка, інноваційний розвиток, економіка України, програми інноваційного розвитку, ефективність державних заходів, ініціативи управління інноваціями, оптимізація державної підтримки, управлінські рішення, інноваційна сфера.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	8
1.1. Сутність та основні поняття інноваційного розвитку економіки.....	8
1.2. Особливості державної підтримки інноваційного розвитку економіки.....	17
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	27
2.1. Тенденції інноваційного розвитку економіки.....	27
2.2. Аналіз джерел фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки.....	36
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	48
3.1. Обґрунтування ціннісних орієнтирів інноваційного розвитку.....	48
3.2. Міжнародний досвід інноваційного розвитку економіки та рекомендації для України.....	56
3.3. Напрями забезпечення підтримки розвитку інноваційного потенціалу економіки за умов об'єднання інтересів влади, науки та бізнесу.....	64
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Відповідно до програмного документу Уряду «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» вітчизняна економічна політика спрямована на розвиток інноваційного потенціалу за рахунок розвитку високотехнологічного виробництва, створення кастомізованих інноваційних продуктів.

У сучасному світі інновації визначають конкурентоспроможність країни на міжнародному ринку. Державна підтримка є стратегічно важливим інструментом для забезпечення високої якості інноваційного середовища. Швидкі зміни в технологічній сфері ставлять перед країнами завдання адаптації та впровадження нововведень для підтримки сталого економічного розвитку. У свою чергу, інноваційний розвиток сприяє створенню нових галузей і робочих місць, що в свою чергу сприяє економічній стабільності та підвищенню життєвого рівня населення. Тому, дане дослідження актуальне як на рівні національних стратегій розвитку, так і на рівні регіональних і місцевих ініціатив для підтримки інновацій.

Серед вітчизняних дослідників, які розкривають особливості інноваційного розвитку економіки України, науково-теоретичні засади формування її інноваційної системи слід зазначити праці О. Амоші, Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Гейця, Л. Федулової, А. Чухна. Результати досліджень окремих етапів інноваційної діяльності в різних сферах економіки, її значення в стабілізації соціально-економічної системи, ланцюгах створення цінності відображено у працях: С. Ілляшенка, О. Біловодської, О. Давидової, М. Кизима, Н. Комарницької, Т. Чечетової-Терашвілі, В. Хаустової, С. Бортнік, Р. Мірошник, У. Прокоп'євої, О. Красноносової, Є. Пономаренко, О. Птащенко, Р. Харченко, Т. Шталь. Попри суттєвий науковий інтерес до проблематики інноваційної діяльності, залишаються невирішеними низка ключових теоретичних та прикладних завдань, пов'язаних із розкриттям сутнісних ознак поняття розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств; розроблення

науково-методичного базису аналізу умов та системи сприяння; інструментарію активізації такої діяльності. Недостатність теоретичного опрацювання та прикладного інструментарію визначили цільову спрямованість даного дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методичне обґрунтування та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо розвитку інноваційної діяльності економіки в Україні.

Для досягнення мети дослідження поставлено і вирішено такі основні завдання:

- Здійснити аналіз сутності та основних понять інноваційного розвитку економіки;
- Виділити особливості державної підтримки інноваційного розвитку економіки;
- Розкрити тенденції інноваційного розвитку економіки;
- Проаналізувати джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки;
- Обґрунтувати ціннісні орієнтири інноваційного розвитку економіки;
- Здійснити аналіз міжнародного досвіду інноваційного розвитку економіки та виділити рекомендації для України;
- Запропонувати напрями забезпечення підтримки розвитку інноваційного потенціалу економіки за умов об'єднання інтересів влади, науки та бізнесу.

Об'єктом дослідження є процеси інноваційної діяльності економіки в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та науково-прикладні засади розвитку інноваційної діяльності економіки України.

Методи дослідження. Для вирішення завдань та досягнення мети дослідження використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Для визначення теоретико-концептуальних засад використано методи

діалектичної та формальної логіки, системного підходу, контент-аналізу літературних джерел. Методи порівняння, індексний, економікостатистичного, кореляційного та кластерного аналізу - для визначення стану, тенденцій, особливостей інноваційних процесів в Україні. Когнітивне моделювання, метод імпульсних процесів - для узгодження нових можливостей та сучасних викликів з потенціалом національної інноваційної системи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці нових теоретико-методичних та науково-практичних підходів до розвитку інноваційної діяльності економіки в Україні. Основні наукові результати полягають у наступному:

– Одним з ключових внесків полягає у глибокому та системному теоретичному аналізі факторів, що впливають на розвиток інноваційного середовища в Україні, що дозволяє зрозуміти основні виклики та можливості.

– Розроблені нові методичні підходи для об'єктивної оцінки ефективності інноваційних проектів, що дозволяє підвищити рівень управління інноваційними процесами в економіці.

– Розроблені нові стратегії та рекомендації щодо підвищення ефективності державної підтримки інновацій, що має важливе значення для управлінських рішень та реалізації національних інноваційних стратегій.

– Запропоновані нові підходи до формування та підтримки інноваційних кластерів, що сприяють створенню сприятливого середовища для співпраці та обміну ідеями між суб'єктами інноваційного процесу.

Теоретичне та практичне значення мають результати проведеної порівняльної оцінки рівнів інноваційного розвитку національних економік; результати кореляційно-регресійного аналізу факторів впливу на кількість інноваційно активних підприємств в Україні; розроблені рекомендації стосовно перспективних шляхів впровадження інновацій у вітчизняну економіку.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлювались на X Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні», м. Полтава, 2023 рік.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Роботу викладено на 81 сторінці, список використаних джерел складається із 62 найменувань на 6 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 74 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

1.1. Сутність та основні поняття інноваційного розвитку економіки

Інновації є важливим чинником економічного прогресу, який приносить користь споживачам, підприємствам та економіці в цілому. З економічної точки зору інновація описує розвиток і застосування ідей і технологій, які покращують товари та послуги або роблять їх виробництво більш ефективним.

Класичним прикладом інновацій є розвиток технології парових двигунів у XVIII столітті. Парові двигуни можна було використовувати на фабриках, дозволяючи масове виробництво, і вони зробили революцію в транспорті разом із залізницями. Зовсім недавно інформаційні технології змінили спосіб виробництва та продажу товарів і послуг компаній, відкриваючи нові ринки та нові бізнес-моделі з огляду на що ми бачимо – інновації мають глибокий вплив на макроекономічне середовище, тому, вважаємо, актуальним є питання відстеження їх розвитку та дослідження економічних і соціальних передумов, які дозволяють реалізовувати та підтримувати інновації.

Інноваційний розвиток є ключовим фактором підвищення ефективності підприємства, економічного зростання, підвищення якості продукції, збереження ресурсів та уникнення впливу індустріалізації на навколишнє середовище. Інновації сприяють динамічному саморозвитку та забезпечують конкурентоспроможність на всіх ієрархічних рівнях економіки. Інноваційний розвиток – це певна безперервна зміна, заснована на впровадженні інновацій, які покращують кількісні та якісні характеристики як держави, так і окремого підприємства, зміцнюють його ринкові позиції та створюють умови для його поступального розвитку.

Поширення інновацій визначає тісний взаємозв'язок науково-технічної, виробничо-інвестиційної діяльності та свідчить про необхідність розглядати інновацію як сукупність дій суб'єктів господарювання та

складових національної інноваційної інфраструктури. Досягнення синергетичного ефекту інновацій вимагає набагато більше дій і загальних інвестицій, ніж потрібно для створення локального економічного ефекту від звичайних інвестицій. Саме тому, враховуючи це вважаємо, що важливим завданням державної інноваційної політики має стати стратегічна спрямованість розвитку виробництва на виготовлення та масове використання нових машин, матеріалів, виробничих процесів та створення соціально-економічних, організаційно-правових умов для розширеного відтворення та ефективного використання наукового і технологічного потенціалу. Загалом більшість науково-технічних інновацій стосується товарів, які потребують капітальних витрат, але рівень нагромадження інвестицій деколи не відповідає вимогам, і потенційні можливості науково-технічного розвитку можуть бути втрачені. Ці аспекти мають велике значення для країн з перехідною економікою, оскільки процес відтворення виробничого апарату знаходиться в глибокій кризі. У наш час обсягу інвестицій в національне господарство не вистачає навіть для простого відтворення, внаслідок чого збільшується питома вага списаних основних фондів [10].

Однією з головних переваг інновацій є їх внесок у економічне зростання. Простіше кажучи, інновації можуть призвести до підвищення продуктивності. У міру зростання продуктивності виробляється більше товарів і послуг – іншими словами, економіка зростає.

Економіка інновацій – це нова галузь, яка стрімко розвивається в межах економічної теорії та прикладної і експериментальної економіки, яка робить акцент на інноваціях та підприємстві. Вона включає в себе як застосування будь-яких видів інновацій, особливо технологічних (але не тільки) в економічне використання; але також може стосуватися області інновацій та експериментальної економіки, що стосується нових розробок економічної науки, які можна вважати інноваційними [56].

Формування інноваційної економіки вимагає розробки нової ідеології, орієнтованої на інновації і пронизує все суспільство. Наукові результати, дизайнерські розробки, технологічні та інституційні інновації сьогодні є рушійною силою як економічного прогресу, так і соціального розвитку провідних країн світу. Інноваційна економіка в умовах розвитку знань суспільства характеризується провідною цінністю інноваційної діяльності науки і виробництва, зростанням науково-технічного виробництва, високих технологій, розвитком факторів виробництва, які формуються завдяки інноваціям, новим технологічним шляхам.

Фундаментальною методологічною основою сучасної концепції інноваційної економіки є синтез міждисциплінарних знань про такі глобальні системи, як «природа», «людина» та «суспільство». Ці три фундаментальні системи становлять основу формування людського буття та свідомості як цілісного утворення – середовища проживання та життя. Творча діяльність людини в життєвому середовищі перетворює її на міру розвитку системи виховання та моральної культури самої людини. Економічний ефект діяльності людини на Землі є мірилом якості соціальних систем і в кінцевому підсумку впливає на її здоров'я (фізичне, духовне та моральне). Мається на увазі, що здоров'я людини відображає якість середовища, в якій воно формується. Сучасна економіка та вся трансформаційна діяльність людини стають все більш інноваційними та динамічними. У науковій літературі з філософських аспектів сучасної теорії інноваційної економіки з'явився новий термін «освітньо-інтенсивна економіка» з чого випливає, що інноваційна економіка – це економіка, сформована на використанні нових знань – інновацій (нових ідей). Інноваційна економіка класифікується як «швидка економіка». Найважливішою ознакою такого типу економічного розвитку є унікальність, неповторність, постійне оновлення виробництва та багатьох соціальних інститутів [21].

Аналізуючи праці науковців, узагальнюємо своє бачення, зважаючи на те, що інноваційна економіка в більшості випадків інтерпретується як заснована на знаннях та інформаційних технологіях галузь економіки. При цьому передбачається, що її основний ефект полягає не тільки у виробництві високотехнологічної продукції, але і в її продуктивному використанні в усіх галузях і секторах, рівні впливу на економіку і суспільство [7, с. 5].

Зважаємо на погляди О. Головінова, який акцентує увагу на те, що подібне розуміння інноваційної економіки як економіки знань, інтелектуальної економіки і типу економіки, заснованої на потоці інновацій, постійному вдосконаленні технологій, виробництві та експорті високотехнологічної продукції з дуже високою доданою вартістю і самих технологій, знайшло широке застосування, хоч і не відрізнялось єдиним визначенням [7, с. 12]. В. Сизоненко в цілому називає економіку у своїх працях «інноваційно-орієнтованою економікою» або «новою економікою» або «економікою, заснованою на знаннях», орієнтованою на використання інтелектуального і людського капіталу. У цьому випадку, як вважає автор, знання є джерелом економічного багатства та інноваційного розвитку країн виробників високотехнологічної продукції [39, с. 84].

Як можемо бачити із наведеного вище, дослідники шукали і знаходили вихід з термінологічної пастки в підміні понять. У всіх дослідженнях автори, що пояснюють прихід нової економіки, в кінцевому рахунку говорять про інновації, інформацію, інтелектуальну економіку тощо. Проте не підходять до формування єдиного чіткого визначення окресленого поняття, яке сьогодні привертає все більше уваги та зосереджує на собі усе більшу кількість досліджень.

Існуючі та окреслені нами вище терміни і підходи щодо визначення суті інноваційної економіки не можна назвати синонімами. Швидше, між ними існує кореляція, вони в деякому роді доповнюють, але не замінюють

один одного. Таким чином, інноваційна економіка навряд чи може існувати, не покладаючись на інтелект, знання та інформацію.

Різноманітність категорій заміни показує, що сутність та особливості інноваційної економіки сьогодні повинні бути розкриті з зазначеними вище термінами, але не повинні бути синонімами. Вважаємо, що використання цих синонімів свідчить про наукову некоректність, неконцентрованість, непотрібність і надуманість.

Оскільки не існує значущого, точного і правильного визначення інноваційної економіки, ми намагатимемося дати їй власну інтерпретацію з урахуванням інституційного підходу. Таким чином, в більш вузькому сенсі інноваційна економіка – це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих структур (великі і малі підприємства, інкубатори, технопарки, дослідницькі лабораторії, університети), які виробляють і продають наукові знання і технології в межах національних кордонів, які створюються через комплекс економічних, соціальних і правових інститутів, а також характеризуються своїми традиціями, нормами і культурними особливостями взаємодії.

Це визначення, в свою чергу, включає в себе адекватний спосіб мислення, психологічну установку особистості і суспільства, а також адекватні ментальні моделі, відповідні заявленій системі правил, незалежно від рівня і характеру її формалізації.

Інноваційна економіка з точки зору інституціоналізму в широкому сенсі може бути інтерпретована як економіка з високими знаннями і високою розумовою і моральною наповненістю, в якій економічні суб'єкти і галузі розвиваються в результаті розвитку новаторів, які трансформувалися в під впливом наукових і фундаментальних розробок з метою отримання надприбутку. Звідси випливає, що зовнішнім проявом інноваційної економіки є збільшення витрат держави, підприємців, домогосподарств на накопичення людського капіталу, інвестиції в дослідження і розробки, тобто формальні ознаки, які стануть реальністю

тільки тоді, коли вихідні умови для розвитку інноваційної економіки будуть створені й реалізовані [7, с. 6-7].

У зв'язку з тим, що складовими елементами інноваційної економіки є: людський капітал, трудовий капітал, інтелектуальний капітал, культурно-моральний капітал, природний (ресурсний) та відтворювальний, у зв'язку з цими елементами можна визначити критерії інноваційної економіки.

Спираючись на наукові дослідження українських та закордонних вчених, вважаємо, що наявність певних умов і ступінь їх застосування можуть зумовити або інноваційну активність економіки, або її інерцію. Цей стан визначається рівнем його якісних і кількісних показників.

Зважаючи на погляди С. Пахомова щодо проблеми формування інноваційної економіки, зосереджено увагу не тільки на технологічному вимірі, а й на ціннісному та інституційному рівнях. Інноваційна економіка складається з низького соціально-інноваційного потенціалу суспільства, несфокусованого інституційного середовища для відтворення та реалізації інституційної наявності системи формальних і неформальних правил (інститутів), що сприяють інноваційній діяльності та становленню економіки інноваційного типу структурної наявності мережевих взаємодій значної кількості суб'єктів інноваційної діяльності та ринку інновацій конкуренція за нову техніку і технології, за якість продукції така конкуренція є базовою умовою інноваційної економіки ресурсні наукові, технологічні, інтелектуальні ресурси, які формують інноваційний потенціал, достатній і можливий для організації й приведення в дію інноваційного процесу мотивуючі спонукають і заохочують затребуваність інновацій більшістю господарюючих суб'єктів, домашніх господарств, споживачів, економікою в цілому 13 цього потенціалу, відсутності потреби в інноваціях в існуючому середовищі соціальних цінностей. Зважаючи на ці проблемні аспекти, наукове вважає, що інноваційна економіка має підкріплюватись інноваційним інституціональним базисом [29, с. 239].

Отож, проаналізувавши сутність інноваційної економіки, вважаємо, що основою здійснення докорінних економічних перетворень і створення в країні якісно нової економічної системи є перебудова виробництва на основі науково-технічного прогресу. Науково-технічний прогрес є одним із найважливіших чинників економічного розвитку. Як відомо, монополія державної власності не створила мотиваційної системи для підвищення ефективності виробництва та інновацій. Тому в умовах ринку формування більшої самостійності та відповідальності суб'єктів господарювання спонукає до активної інноваційної діяльності, що є ключовим фактором підвищення їх конкурентоспроможності. Вивчення інноваційного розвитку є досить складним явищем і потребує чіткої класифікації інноваційної діяльності, ступінь духовної інтелектуалізації соціально-виробничих відносин рівень інноваційної складової продуктивних сил рівень технологічного укладу інноваційної економіки рівень інноваційної інфраструктури економіки та її сегменти спрямованість на вирішення ресурсних і екологічних проблем рівень професіоналізації кадрового складу 14 зокрема інновацій виробництва, організаційних інновацій, маркетингових інновацій, процесних інновацій тощо. Тому вважаємо за необхідне визначити та дослідити основні питання, що стосуються інноваційного розвитку економіки.

Світова практика свідчить, що сучасна економіка все більше стає інноваційною та підприємницькою. Основною рушійною силою розвитку інноваційного підприємництва є конкуренція на локальному та міжнародному ринках в умовах глобальної інтеграції економічних систем. Фактор глобалізації посилює необхідність представлення економіки як складної ресурсної та взаємозалежної системи із синергічними властивостями, які, у свою чергу, сприяють підвищенню конкурентоспроможності національної економіки [16, с. 258].

Нині існують дві основні моделі інноваційного розвитку економіки. Перша – це лінійна модель, в якій чітка організація інноваційного процесу,

тобто від фундаментальних досліджень до створення продукту і виведення його на ринок. Друга модель – нелінійна, яка використовує багато джерел інновацій, орієнтованих на їх комунікацію в різних сферах, тобто використання дифузії інновацій [50, с. 150].

Будь-яка соціально-економічна революція ґрунтується на особливих, специфічних технологіях, виробничо-технологічних системах, а також виробничих відносинах. Для постіндустріального суспільства цю роль насамперед відіграють інформаційні технології та комп'ютеризовані інформаційні системи, наукомісткі виробничі технології, які є результатом нових фізико-технічних, хіміко-біологічних та інших міждисциплінарних досліджень, заснованих на системних і синергетичних принципах. Саме пошук взаємозв'язків між науковими відкриттями в різних галузях науки та їх застосуванням у соціально-економічній діяльності є основою для народження нових ідей, створення інноваційних технологій, інноваційних систем та інноваційної організації різних сфер людської діяльності.

Головною передумовою переходу до інноваційної економіки є те, що настала ера синтезу наукових знань у процесі системної революції. Результатом цієї революції стало визначення наявності стійких інформаційних зв'язків між соціально-економічними, культурними, освітніми, техніко-технологічними, екологічними процесами в суспільному житті та свідомістю самої людини. Вчені вважають, що наука є цілим, і поділ її на окремі складові частини (предметні області) зумовлений не стільки складністю досліджуваного об'єкта, скільки обмеженістю людського знання [42, с. 21-26]

Узагальнюючи викладений матеріал щодо методичних підходів у процесі формування змісту інноваційної економіки, можна виділити три основні твердження:

1. Концепція технологічних систем, в якій технологія розглядається як інтегровані системи компонентів, що підтримуються управлінням або зв'язками з громадськістю. Причому технологія розглядається як в

інженерно-технологічному, так і в соціально-адміністративному аспектах. Зміни в техніці вивчення механічних властивостей об'єктів (механіки) зі створенням на їх основі механізованого виробництва вивчення інформаційних властивостей об'єктів (кібернетика), визначення змісту інформаційних систем промислового призначення та ефективних методів управління вивчення енергії інтелекту людини, створення систем штучного інтелекту та розробка методів отримання нових знань (інновацій) для оптимального використання наявних виробничих ресурсів та отримання максимальної віддачі від їх взаємодії (синергетика) тягнуть за собою зміни всього суспільного ладу, тобто основою економічного розвитку є «технологічний поштовх»;

2. Концепція промислових кластерів передбачає існування промислових комплексів за міжгалузевим принципом і сформованих на основі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюгом на основі високих технологій. Більше того, міжгалузеві зв'язки та адекватні зовнішні фактори утворюють динамічні кластери або «інноваційні зв'язки» галузей, що характеризуються високою продуктивністю та високим рівнем інновацій. Кластерна організація дозволяє використовувати створені міжфірмові мережі та їх потенційні переваги для швидшого поширення та розвитку нових знань, особливо при формуванні кластерів на основі високих технологій;

3. Концепція національних інноваційних систем орієнтована на інституційний підхід до організації системи освіти та накопичення знань, що сприяє створенню інновацій, за допомогою яких створюються та використовуються нові технології. Основна ідея цього підходу полягає в тому, що економічна діяльність і динаміка розвитку обумовлені різними видами інновацій, в яких головну роль відіграють процеси створення і поширення знань. Ця концепція базується на трьох основних принципах: перший полягає в тому, що наукове знання відіграє особливу роль в

економічному розвитку; другий підтверджує, що знання формуються в інституційному середовищі (університети, науково-дослідні інститути); третій встановлює, що основним чинником економічної динаміки є конкуренція між підприємцями на інноваційній основі, яка змінює зміст і структуру економіки держави [27].

Таким чином, еволюція економічної думки змінює свій вектор пізнання від лінійного уявлення про розвиток економічних систем до нелінійного уявлення про техніко-економічний розвиток, який є основою для формування інноваційної економіки. Характерною рисою інноваційної економіки є орієнтація на здобуття нових знань і пошук нових методів (технологій) найбільш ефективного поєднання всього різноманіття ресурсів, що забезпечують виробництво конкурентоспроможного інноваційного продукту (послуги).

Отже, як бачимо, інноваційна економіка з точки зору різних науковців трактується відмінно. Це пояснюється тим, що дослідники шукали і знаходили вихід з термінологічної пастки в підміні понять. У всіх дослідженнях автори, що пояснюють прихід нової економіки, в кінцевому рахунку говорять про інновації, інформацію, інтелектуальну економіку, визначають національну економіку у вузькому та широкому сенсі. Проте не підходять до формування єдиного чіткого визначення окресленого поняття, яке сьогодні привертає все більше уваги та зосереджує на собі усе більшу кількість досліджень.

1.2. Особливості державної підтримки інноваційного розвитку економіки

Вивчення основних напрямів розвитку інноваційної діяльності у господарському комплексі країни, а також можливих шляхів підвищення їх інноваційного потенціалу підтвердило, що основну роль у цих процесах відіграють відповідні державні інститути, що стимулюють та підтримують інновації та інвестиції у макроекономічне середовище. Підвищення ролі державних інституцій у сфері інновацій та інвестицій взаємопов'язане з

необхідністю посилення прямої фінансової та іншої підтримки деяких з найбільш пріоритетних галузей інноваційної діяльності в економічному комплексі національної економіки та створення сприятливих умов для стимулювання інновацій та інновацій. інвестиції.

Правову основу інноваційного розвитку України можна розділити на дві групи питань, такі як загальні засади інноваційної діяльності та визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на національному та галузевому рівнях. Водночас він фрагментарний, незрозумілий через відсутність стратегії розвитку високотехнологічних виробництв в Україні, яка позначила б пріоритетні напрямки державного розвитку, а також необхідного законодавства, в якому мало уваги приділяється. фінансування перетворення досліджень на інноваційний продукт. Так, згідно зі ст. 6. Закон України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» для реалізації середньострокових пріоритетних напрямів національного та галузевого рівнів шляхом формування та реалізації державних цільових програм, державних закупівель та індивідуальних інноваційних проектів, заходи вживаються державою [36]:

- розвиток інноваційної інфраструктури (інноваційні центри, технопарки, технопарки, технополіси, інноваційні бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, інноваційні кластери, венчурні фонди та ін.);
- пріоритетний розгляд заявок на винаходи, що відповідають середньостроковим пріоритетам національного рівня;
- пряме бюджетне фінансування та співфінансування;
- відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання у банках;
- часткова компенсація вартості продукції;
- позики з державного бюджету, позики та гранти міжнародних фінансових організацій, залучені державою або під державні гарантії;
- субвенції з державного бюджету до місцевих бюджетів;

– податкові, митні та валютні преференції.

Підтримка інновацій у національній економіці потребує скоординованих зусиль великої кількості державних та регіональних інституцій, а також зацікавленості місцевих органів влади. Державні установи повинні сприяти розвитку фундаментальної науки, забезпечувати ефективну діяльність у освітньому просторі країни, підтримувати та стимулювати фінансові та капітальні вкладення в інновації, створювати необхідну інфраструктуру для підвищення інноваційної активності, допомагати бізнесу у просуванні операційних результатів у внутрішніх та зовнішніх умовах. ринки, щоб спонукати зацікавлені сторони використовувати інновації та інновації в економічній діяльності [12, с. 596].

Інноваційна діяльність у національному макроекономічному середовищі включає такі складові: виробництво та поширення високих технологій та технологій; прогресивні міжгалузеві структурно-функціональні зрушення; виконання стратегічних науково-технічних програм; інвестиційна підтримка фундаментальних досліджень для забезпечення якісних змін продуктивних сил у національному макроекономічному середовищі; розробка та поширення нових ресурсозберігаючих технологій, покликаних покращити соціально-екологічні умови на національному просторі. Науково-технічний і технічний прогрес є найважливішою складовою фінансово-економічного сталого розвитку національної економіки в умовах трансформаційних перетворень. Особливо важлива роль у цьому аспекті відводиться інноваційно-інвестиційним процесам. Інноваційний процес у народному господарстві – це складна сукупність науково-технічних, технологічних, структурно-функціональних перетворень, що відбуваються в процесі впровадження інновацій у господарський комплекс країни. Цей процес забезпечує поступове перетворення продукту мислення в інноваційний результат. Необхідно також враховувати, що інвестиційний процес у національну економіку має системну складову із залучення та використання

всіх видів ресурсів, матеріальних, фінансових та інтелектуальних, які вкладаються у відповідні господарські об'єкти, що забезпечує створення додаткових значення та досягнення запланованого соціально-економічного ефекту. Інноваційно-інвестиційний процес у національній економіці – це взаємопов'язаний комплекс взаємодії інновацій та інвестицій у макроекономічній системі країни [19].

Відповідно, основною місією державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки є стимулювання та забезпечення інноваційної інвестиційної діяльності у розвитку науково-технічного потенціалу в макроекономічному середовищі країни. У сучасних умовах місце та роль інноваційно-інвестиційної політики в структурі регулювання національної економіки визначається особливостями інноваційного процесу як важливого об'єкта регулювання в контексті структурно-функціональних перетворень у країні. Державна підтримка інноваційного розвитку національної економіки значною мірою взаємопов'язана з матеріально-фінансовими відносинами, що переконливо проявляється в сучасних умовах розвитку країни.

Значна кількість інноваційних процесів у національній економіці реалізується приватними суб'єктами, тому інноваційні процеси виступають не як самоціль, а як засіб ефективного вирішення завдань оперативної діяльності суб'єктів господарювання. Отже, суб'єкти інноваційної діяльності спрямовані на практичні комерційні результати інноваційної діяльності, отже, об'єктом управління є не тільки процес створення інновацій на рівні науково-технічних і фундаментальних розробок, а й комерціалізація новостворених або вдосконалених. конкурентоспроможні технології, товари, послуги [30, с. 92].

Державна підтримка інноваційного розвитку національної економіки має керуватися системним підходом, що визначає методологію комплексного вивчення складних об'єктів природи, техніки та суспільства як систем, тобто об'єднань сегментів, пов'язаних системою зв'язків. і діючи

як єдине ціле у відповідному середовищі. Системний підхід розглядає об'єкти державної підтримки, що сприяють інноваційному розвитку національної економіки та процесів функціонування суб'єктів господарювання, з урахуванням та у взаємозв'язку відповідних сегментів.

Системно-структурний сегмент державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки – забезпечує дослідження топології об'єкта інноваційного розвитку; системно-функціональні - вивчення функцій та функціональних взаємозв'язків у народному господарстві; системно-факторний – дослідження системо-утворюючих факторів участі суб'єктів в інноваційному розвитку національної економіки, та, нарешті, системно-еволюційний сегмент враховує циклічність інноваційного розвитку економіки [59, с. 13].

Концептуальна основа державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки ґрунтується на забезпеченні розширеного відтворення знань – найважливішої функції державних інститутів з погляду інновацій, що у свою чергу потребує збалансованого вирішення наступних завдань: модернізація та розвиток базових інститутів та наукових спільнот; вибір та підтримка стратегічних напрямів наукової діяльності. Відтворення знань - основа інноваційної економіки, що неможливе без ефективною та дієвою системи накопичення знань та їх практичного застосування, яка, у свою чергу, спрямована на збереження та розвиток національного середовища для знань та компетенцій. частка інвестиційних ресурсів, що спрямовуються на фундаментальні наукові та прикладні дослідження, у загальному обсязі фінансування інноваційної сфери національної економіки; Ресурсна підтримка має бути спрямована на найбільш ефективні та дієві наукові та економічні структури [8, с. 232].

Таким чином, Національний дослідний фонд України, створений відповідно до Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [35], має: стимулювати фундаментальні та прикладні інноваційні дослідження; забезпечувати реалізацію державної політики у

сфері інновацій; забезпечувати та підтримувати розвиток національного дослідницького простору та його інтеграцію у міжнародне середовище; сприяти розвитку дослідницької інфраструктури у національному середовищі та її інтеграції у міжнародний компонент; сприяти встановленню науково-технічної співпраці між відповідними секторами національної економіки; підтримувати міжнародний обмін науково-технічною інформацією; популяризація інноваційної діяльності у національній економіці.

Слід зазначити, що забезпечення інноваційного розвитку національної економіки за умов трансформації фінансово-економічних процесів базується на поєднанні екстенсивних та інтенсивних показників соціально-економічної системи країни. Великі показники – збільшення маси використовуваних релевантних ресурсів; Інтенсивний - підвищення якості використовуваних ресурсів та підвищення ефективності їх використання в економічних умовах. У національній економіці можливість збільшення виробництва (послуг) за рахунок екстенсивної складової суттєво обмежена, тому стратегічне значення для ефективного фінансово-економічного розвитку національної економіки мають сучасні інтенсивні складові розвитку – підвищення якості та продуктивності у соціальній сфері. - Економічна система. Інтенсивна складова включає реалізовані позитивні результати інноваційної діяльності, які збільшують віддачу від використання активів суб'єктів господарювання та надають сучасні можливості для майбутнього якісного зростання економічних результатів [12, с.14].

В умовах глобальних викликів державні інститути повинні просувати спільну, у тому числі на принципах партнерства, співпрацю наукової спільноти та бізнес-структур, яка може бути організована шляхом взаємоузгодженого пошуку та вибору пріоритетних напрямів інноваційного розвитку національної економіки. Таким чином, національні дослідні університети мають взяти на себе відповідальність за модернізацію та

розвиток національної наукової школи. Слід зазначити, що наукова спільнота університету, і насамперед провідні класичні університети України, має взяти на себе відповідальність за вибір основних напрямків, на яких буде зосереджено ресурсне забезпечення наукових пріоритетів. У національному просторі такими пріоритетними напрямками є: нанотехнології; біоіндустрія; нетрадиційні джерела енергії; ядерна енергія; цифрові технології та ін. [12, с.14].

Реалізація пріоритетних напрямів інноваційного розвитку національної економіки сприятиме зміцненню стратегічних конкурентних переваг країни за рахунок її людського потенціалу, збереженню та розвитку потужної бази знань і компетенцій, концентрації обмежених ресурсів. у сегментах з національним пріоритетом. Таким чином, модернізація конкурентоспроможності національної економіки за рахунок інноваційної складової створить основу для подальшої інтелектуальної експансії національного суспільства в міжнародному середовищі [12, с.14].

Слід також зазначити, що в сучасних реаліях національні предмети наукової сфери зберігають провідні міжнародні позиції в галузі природничих наук – фізики, хімії, математики, географії та біології. Проте розвиток вітчизняної науки без використання її досягнень у макроекономічному середовищі країни так само неефективний, як і розвиток країни виключно на основі наукових досягнень провідних країн міжнародної економіки. Тому використання досягнень вітчизняної наукової сфери для інноваційного розвитку національної економіки потребує формування взаємоузгодженої системи, що забезпечує створення та впровадження інновацій.

Основні принципи забезпечення інноваційного розвитку національної економіки: максимальна прозорість і прозорість; дотримання принципів добросовісної конкуренції в інноваційній діяльності; масштабний мультиплікатор соціально-економічного ефекту від реалізації стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку національної економіки; обмежена

кількість стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку національної економіки, які отримують відповідну інституційну підтримку; формування стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку національної економіки на основі діагностики та оцінки тенденцій розвитку національної інноваційної сфери; застосування цифрових технологій Певні принципи мають лягти в основу взаємодії державних та регіональних інституцій, бізнес-структур та вітчизняної наукової спільноти у пошуку та створенні нових та модернізації існуючих ринків наукоємних товарів та послуг.

Концептуальна основа державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки має враховувати такі інструменти стимулювання модернізації національної економіки в умовах впливу глобальних факторів: впровадження заходів щодо стимулювання інноваційної діяльності в національному просторі; використання суб'єктів міжнародних економічних відносин для просування національного інноваційного продукту на міжнародних ринках; забезпечення чесної конкуренції на ринку інноваційного продукту; запровадження системи довгострокових замовлень на постачання інноваційної продукції (послуг) для державних потреб та потреб національних монополій; інституційне сприяння створенню та зміцненню вертикально або горизонтально вбудованих структур в інноваційній сфері; полегшення доступу до державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, що займаються інноваційною діяльністю; розвиток малого інноваційного підприємництва; розробка ефективних моделей та механізмів закупівлі інноваційної продукції (послуг) для державних потреб на конкурентній та рівноправній основі; розширення механізмів співфінансування державних та регіональних установ з приватними підприємницькими структурами; створення системи критеріїв ефективності та ефективності інноваційної діяльності державних та регіональних установ, суб'єктів господарювання; стимулювання суб'єктів господарювання до сприйняття інновацій шляхом встановлення провідних стандартів інноваційної продукції; стимулювання інвестиційного процесу в

модернізацію національної економіки; стимулювання процесів внутрішньогалузевих та міжгалузевих перетворень [44, с. 338].

Розглядаючи концептуальні засади державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки, слід наголосити не лише на підтримці інновацій державними інституціями, а й на підтримку на регіональному рівні. Державна підтримка інновацій на регіональному рівні має бути спрямована на підвищення інноваційної привабливості регіону (територіального співтовариства) для нового бізнесу. Також необхідно забезпечити інноваційну підтримку на регіональному рівні всіх суб'єктів, які беруть участь у створенні інновацій, що забезпечить формування цілісного ланцюжка розробки, впровадження та комерціалізації інноваційної продукції у конкретному регіоні.

Концептуальні основи державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки, при всій різноманітності форм, моделей та механізмів модернізації та розвитку інноваційного сегменту в країні, дозволяють розглядати інноваційну політику як специфічний елемент національної економіки в умовах впливу ендогенних та екзогенних факторів. Характерною рисою інноваційної політики є широта охоплення національного макроекономічного середовища, пропозиція інноваційних ідей, попит на результати інноваційних процесів, залучення відповідного фінансування та багато іншого. Державні та регіональні інститути повинні забезпечувати сприятливе фінансове, економічне та соціально-політичне середовище для інноваційного розвитку національної економіки [44].

Стратегічна інноваційна політика повинна будуватися з урахуванням особливостей національного інноваційного процесу, регіонального аспекту, періодичності, імовірнісного характеру, відповідного ступеня інноваційного ризику, глобальності тощо. Для міжнародної економіки характерна нерівність соціально-економічного розвитку між її учасниками, яка проявляється, зокрема, в інноваціях, тому необхідно зосередити національні пріоритети на тих сегментах науково-технічної діяльності, в

яких національна економіка може досягти лідерства та соціальної значущості.

Державна підтримка інноваційного розвитку економіки є невід'ємною частиною стратегічного управління країною у сучасних умовах глобальних викликів. Особливості цього процесу полягають у визначенні та впровадженні комплексу заходів, спрямованих на стимулювання інновацій, розвиток науково-технічного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Зокрема, державна підтримка інноваційного розвитку вимагає:

- Розробка та удосконалення законодавчого середовища, яке сприяє розвитку інновацій та захисту прав інтелектуальної власності.
- Забезпечення доступу до фінансових ресурсів для інноваційних підприємств, стартапів та дослідницьких проектів через гранти, кредитування та інші інструменти.
- Сприяння підготовці висококваліфікованих кадрів в галузі науки, технологій та інновацій.
- Забезпечення ефективного взаємодії між державним сектором, бізнесом та науково-дослідними установами для спільної реалізації інноваційних проектів.
- Постійний аналіз ефективності державних програм і заходів для коригування стратегії підтримки інноваційного розвитку.

Державна підтримка інноваційного розвитку економіки повинна бути гнучкою, адаптованою до специфіки національного господарства та враховувати глобальні тенденції. Забезпечення інноваційного прориву вимагає не лише витрат, але і стратегічного планування, системності та партнерства всіх зацікавлених сторін.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1. Тенденції інноваційного розвитку економіки України

Пріоритети успішного розвитку національної економіки і провідних держав зокрема характеризуються значними досягненнями в наукових дослідженнях, розвитку інноваційного високотехнологічного виробництва та дотриманням високої інноваційної культури. Таким чином, динамічний розвиток інновацій передбачає забезпечення безпеки та суверенітету держави, її конкурентоспроможності на світовій арені. Враховуючи розробки вітчизняного та зарубіжного наукового співтовариства, що здійснюються в галузі теорії та методології інноваційного розвитку країни, першочерговим завданням є виявлення тенденцій інноваційного розвитку соціально-орієнтованої економіки країни, дослідження стратегія інноваційного розвитку та механізми державної підтримки інноваційних форм.

Інновації підтримують економічне зростання країни за рахунок підвищення продуктивності, створення робочих місць і нових можливостей для бізнесу, а також дають змогу економіці гнучко адаптуватися до нових світових тенденцій. Сприятливе середовище для розвитку інновацій вимагає участі відповідних державних і приватних інституцій, які повинні взаємодіяти один з одним в рамках узгодженої національної системи інноваційного розвитку (НІС), яка координуватиметься різними державними політиками, що забезпечують ефективний розвиток та взаємодії між установами, а також сприяти інноваціям. У державному та приватному секторах. Глобалізація та науково-технічний прогрес посилили конкуренцію та відкрили нові ринки, що надають можливості для інноваційного розвитку товарів і послуг. Ринки, що розвиваються, зміцнюють свої позиції у світовому ланцюжку створення вартості завдяки розробці та експорту інноваційних продуктів і послуг, зокрема у високотехнологічних галузях [38, с. 23].

Відповідно до Стратегії розвитку інноваційної сфери на період до 2030 року, затвердженої Кабінетом Міністрів України, зазначається, що основними інноваторами в економіці є приватні компанії, тому національна стратегія інноваційної розвитку може відігравати ключову роль у усуненні перешкод і стимулюванні інновацій. Традиційні підходи, комплекс економічних заходів та державна політика можуть по-різному визначити роль держави у стимулюванні розвитку інноваційної екосистеми, зокрема, на глобальному рівні спостерігається тенденція до концентрації інновацій на рівні компаній та дослідницькі центри на базі університетів. Уряди докладають все більше зусиль для зміцнення основи трикутника знань, кутами якого є державні дослідження, бізнес-інновації та підприємницька діяльність (включаючи навички) [38]. Зокрема, суттєво зростає пряме та непряме державне фінансування науково-дослідної діяльності приватного бізнесу, як в абсолютному, так і відносному вимірі.

Зазначається, що за даними EIS, найбільш значущими показниками розвитку інновацій в країні є людський потенціал, а найменш значущим – наявність зв'язків та сприятливого середовища для розвитку інновацій. Україна має значний потенціал для створення інноваційної експорто-орієнтованої економіки. Для цього потрібна підтримка у вигляді більш активної скоординованої державної політики та прогресивної національної інноваційної системи [55].

Україна має високий науково-технічний та інноваційний потенціал для ефективного розвитку інноваційної економіки, що включає значну кількість ІТ-спеціалістів, динамічну культуру створення стартапів, значний обсяг зареєстрованих патентів та розвинену мережу профільних університетів [34].

Останніми роками наша держава потерпає від еміграції кваліфікованих спеціалістів, що зумовлено високими політичними та економічними ризиками фінансової кризи, девальвацією національної валюти та повільною реалізацією запланованих реформ. Слід також

відзначити суттєві недоліки українських НІС, високу вартість послуг трансферу технологій, а також слабкий попит на інновації з боку держави та приватного сектору. Українські компанії та наукові установи мають стати більш інноваційними. Зазначається, що близько 17% українських компаній вважають себе інноваційними, тоді як у країнах ЄС таких об'єктів – 49% [6].

Таким чином, у Стратегії розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року йдеться про те, що дослідження та розробка нових продуктів в Україні регулярно скорочуються з 1990-х років. Перешкодами на шляху впровадження інновацій є також концентрація наявного експортного потенціалу в секторах із низьким рівнем інновацій, низьким попитом на вітчизняні інновації, обмеженим доступом до фінансів, слабкою системою захисту інтелектуальної власності.

Освітні та дослідницькі установи не мають відношення до реального сектору економіки; Вчені стикаються з обмеженнями у проведенні інноваційних досліджень - їм не вистачає інструментів та можливостей для комерціалізації результатів своїх досліджень, а зв'язки з міжнародними дослідницькими установами залишаються слабкими.

Дослідження стану інноваційних ініціатив у країні показують активізацію низки заходів, вкладених у стимулювання досліджень, але здебільшого вони мають несистематичний характер і мають бути частиною узгодженої стратегії, реалізація якої потребує ефективної координації та взаємодії. Ряд національних та регіональних державних органів несуть відповідальність за розвиток інновацій, але їхня діяльність також не координується. Крім того, приватний сектор відіграє провідну роль у розвитку кластерів, наукових парків, інкубаторів, акселераторів, коворкінг-просторів та інноваційних центрів. Подібні ініціативи, незалежні стартапи та великі технологічні компанії сприяли швидкому зростанню експорту високотехнологічних товарів із України.

Відповідно до Національної стратегії інноваційного розвитку [38], пріоритетними заходами щодо посилення здатності країни експортувати інноваційні товари та послуги мають бути:

- зміцнення інноваційної екосистеми України та підтримка бізнес-середовища, яке сприятиме розвитку інновацій, підприємницької активності та зростання експорту;
- розробка фінансових сервісів та інструментів для підтримки бізнесу та новаторів для швидкого розвитку та масштабування інноваційних товарів та послуг з високою доданою вартістю та експортним потенціалом;
- розвиток навичок та компетенцій українських підприємців, менеджерів, науковців, новаторів та компаній у галузі створення та комерціалізації інновацій на світових ринках.

Сьогодні в Україні реалізуються та реалізуються у контексті інноваційної політики: Стратегія сталого розвитку «Україна 2020»; План дій щодо реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським співтовариством, з іншого [37].

Огляди світових рейтингів свідчать про нестабільність конкурентних позицій України на світовому ринку. Таким чином, у 2020 році наша країна посіла 45 місце у рейтингу економічних інновацій та друге місце серед країн з доходами нижче середнього. Про це йдеться у 13-му випуску Global Innovation Index (GII) 2020. На думку експертів GII, які представляють Корнельський університет (USAI), Міжнародну бізнес-школу INSEAD та Всесвітню організацію інтелектуальної власності (WIPO), за рівнем інноваційної економіки України зайняла 45-е місце із 1312 країн. Серед країн з економічним доходом нижче за середній Україна посіла друге місце за цим показником [60].

Відповідно до аналізу поточного стану інновацій у країні, представленого Кабінетом міністрів у «Стратегії інноваційного розвитку до 2030 року», до першої десятки глобального інноваційного індексу у 2020 році увійшли Швейцарія, Швеція, США, Великобританія, Нідерланди,

Данія, Фінляндія, Сінгапур, Німеччина та Республіка Корея. Ємен був останнім, 131 за рівнем інновацій [38].

На думку експертів, пандемія коронавірусу вплинула на інноваційну діяльність цього року і викликала значний спад у світовій економіці. У той же час, впливаючи на одні галузі, COVID-19 стимулює розвиток та фінансування інновацій в інших, особливо у сфері охорони здоров'я. При цьому дослідження підтвердило стійкість інноваційного розвитку країн, що у попередні роки традиційно були лідерами за цим показником. Незважаючи на велику кількість вчених та інженерів, а також частку людей з вищою освітою, Україна має посередній рейтинг щодо «Інновацій» та низькі значення «Відносини університету з промисловістю у сфері досліджень та розробок», «Технологічна готовність». . Варто зазначити, що «іноземні інвестиції та передача технологій» залишаються сьогодні найбільшою проблемою у сфері інновацій [52].

Інноваційний табло ЄС включило Україну до групи «Новатор, який формується» разом із Болгарією, Македонією та Румунією. Проведений покомпонентний аналіз показує, що Україна має значні нереалізовані можливості в інноваційному розвитку, особливо комерціалізації інновацій та у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Основними перевагами України є її вигідне географічне положення, місткий ринок, наявність глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, відносно високий рівень людського розвитку.

У за даними Global Innovation Index в опублікованому рейтингу Україна посіла найвищу позицію за останні роки – 43 місце, покращивши її порівняно з минулим роком на сім позицій, а в попередньому році Україна піднялася на шість пунктів, що за рахунок високий коефіцієнт інноваційної ефективності - відношення отриманого результату до інноваційних ресурсів. Серед сильних сторін держави варто відзначити такі показники, як створення знань та результати наукових досліджень, співвідношення патентів за походженням до валового внутрішнього продукту за паритетом

купівельної спроможності, співвідношення корисних моделей за походженням до валового внутрішнього продукту. продукт за паритетом купівельної спроможності, витрати на комп'ютерне програмне забезпечення у відсотках до валового внутрішнього продукту; експорт інформаційно-комунікаційних послуг у відсотках від загального товарообороту [25].

У Стратегії інноваційного розвитку до 2030 року зазначається наступне: «Індекс інноваційного розвитку, наведений Bloomberg, показав, що Україна посіла 53 місце серед 60 досліджуваних країн. Україна виявилася гіршою за продуктивністю праці (60 місце), що свідчить про низький рівень застосовуваних технологій та виробництва товарів з низькою доданою вартістю, потрапила в трійку аутсайдерів за технологічними можливостями (58 місце) і займає 54 місце за обсягом витрат на дослідження та розробки у валовому внутрішньому продукті. При цьому він зберігає високе 28 місце за ефективністю вищої освіти і 35 місце за патентною діяльністю, тобто має потенціал для розвитку» [38].

Слід зазначити, що наша країна має високий освітній і науковий потенціал, здатний виробляти різноманітні інновації у вигляді ідей, наукових розробок, патентів. На основі порівняльного аналізу показників інноваційної системи України щодо світового рівня з урахуванням міжнародних індексів можна виділити основні переваги та недоліки конкурентних позицій на інноваційному ринку України в табл. 2.2.

Переваги розвитку інновацій	Основні бар'єри для розвитку інновацій
Висока ємність ринку, значний рівень якості вищої, середньої та професійної освіти – у відповідності до показника Глобального індексу конкурентоспроможності	Критична недосконалість інституцій політичного, регуляторного та бізнесі-середовища провадження новацій
Знання та навички, якими володіють люди, що є основою високого конкурентного інноваційного потенціалу країни та дають змогу створювати цінність у світовій економічній системі – у відповідності до показника Глобального індексу інновацій	Використання інформаційних та комунікаційних технологій у поєднанні з організаційними змінами та застосуванням нових навичок у державному управлінні для впровадження державних послуг та демократичних процесів Слабко розвинута інноваційна інфраструктура Низький рівень показників валового нагромадження капіталу у відсотках до

	показників екологічної стійкості, валового внутрішнього продукту, доступності та налагодження роботи електронного Уряду країни
--	--

Таблиця 2.2 - Порівняльний аналіз стану інноваційної системи України.

В останні роки переважна кількість показників, що характеризують інноваційну активність, погіршилася: за даними Державної служби статистики, кількість інноваційно-активних підприємств скоротилася з 834 до 759. В інноваційному відношенні найбільш активними підприємствами були закупівлі машин, обладнання та техніки. програмне забезпечення – 65,9% від загальної кількості інноваційних підприємств; обсяг фінансування інноваційної діяльності знизився до 9 117,54 млн. грн., або до 0,3% від валового внутрішнього продукту. Основним джерелом залишаються власні кошти підприємств – 84,5% від загального обсягу фінансування інноваційної діяльності; частка обсягу реалізованої інноваційної продукції загальному обсязі реалізованої промислової продукції знизилася до 0,7% [51, с. 7].

Важливим драйвером економічного зростання в найближчому майбутньому може стати аграрний сектор, оскільки має високий потенціал для модернізації, впровадження нових технологій і підвищення рівня переробки власної продукції, але його перспективи обмежені. Проте сьогодні в Україні він генерує близько 10% ВВП, тому навіть подвоєння ефективності аграрного сектору створить лише 20% валового внутрішнього продукту та суттєво не вплине на розвиток держави. У зв'язку з цим саме інноваційний потенціал має бути драйвером економічного зростання та сприяти розвитку всіх секторів економіки, включаючи промисловість та аграрний сектор. Україна має низку конкурентних переваг, які дозволяють їй успішно виробляти інтелектуальні продукти, найприбутковішими з яких є інновації науково-технічного характеру [58].

Основою інноваційної конкурентоспроможності України має бути людський капітал, а також знання та результати досліджень. Їхнє ефективне

впровадження в Україні з можливістю виходу на світові ринки сприятиме розвитку держави.

Слід наголосити, що сталий розвиток держави забезпечує всі необхідні сприятливі умови для формування та функціонування інноваційних підприємств, розвитку національної інноваційної екосистеми, залучення вітчизняних та зарубіжних інвесторів. Для побудови інноваційної економіки з розвиненим підприємництвом, інноваціями та високою продуктивністю України як країни з великим інтелектуальний потенціал, необхідно вирішити низку актуальних питань. Державна інноваційна політика має бути орієнтована на напрями, що відповідають інноваційному процесу в Україні, з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін. Саме тому особливо актуальним є питання взаємодії всіх учасників інноваційного процесу, який сприяє інноваціям на всіх етапах створення та виведення інноваційного продукту на ринок [38].

Враховуючи вищевикладене, на нашу думку, слід зазначити, що створення сприятливих умов для доведення інновацій до комерційного використання, особливо через розвиток стартапів, має забезпечити виконання таких кроків:

- стимулювання венчурної підприємницької діяльності; ефективного функціонування спрощеної системи оподаткування та звітності для новоствореного малого інноваційного бізнесу;
- законодавче врегулювання заходів щодо державної підтримки малого інноваційного підприємництва за умови співфінансування з інших джерел;
- підвищення рівня знань про академічне підприємництво та створення нових форм інноваційної інфраструктури;
- формування розуміння пріоритетів серед суб'єктів інновацій, формування громадської думки про те, що наукові дослідження, розробка та впровадження ідей потребують фінансової підтримки, а молоді стартапи потребують відповідної експертизи та інвестицій.

Крім того, необхідне загальне покращення середовища для ведення бізнесу, особливо в частині правосуддя, захисту від протиправних дій правоохоронних органів, рейдерства, спрощення та зниження витрат на ведення бізнесу.

Проведені наукові дослідження в контексті інноваційної політики країни дозволили переконатися, що сучасний стан інноваційної діяльності є наслідком відсутності стратегічного бачення та послідовної державної політики щодо виходу України на шлях інноваційного розвитку, формування національної інноваційної екосистеми, яка б забезпечувала її впровадження та підвищувала розвиток інноваційної культури в державі. Незважаючи на наявність окремих елементів стратегічного розвитку інновацій, відсутня цілісна національна інноваційна система, яка могла б створювати інноваційні продукти та їх швидке впровадження на ринок. Структурні елементи національної інноваційної екосистеми в Україні та нормативно-правова база їх функціонування не вбудовані в єдину структуру, тому результати діяльності цих елементів є єдиними та не мають синергетичного ефекту, який має полягати у підвищенні ефективності національного виробництва товарів та підвищення їх конкурентоспроможності шляхом широкомасштабного впровадження результатів наукових досліджень та експериментальних розробок. Для вирішення проблеми переходу до інноваційного зростання в Стратегії розвитку інноваційної сфери на період до 2030 року держава з усієї різноманітності можливих інструментів пропонує ті, які найкраще відповідають подоланню перешкод, які найбільше заважають інноваційній діяльності. процес в Україні; вимагають менших бюджетних витрат і фіскальних ресурсів, але в той же час здатні принести відчутний результат з мінімальними інвестиціями; менш вразливі до корупції та інших зловживань.

Підходи до формування та реалізації державної інноваційної політики, які склалися протягом останніх 10 років, виявилися

неспроможними підняти Україну на найвище місце, а значить, потребують кардинальних змін. Попередні спроби сформувавши в Україні державну політику підтримки інновацій шляхом вибіркової допомоги у розвитку окремих галузей, підгалузей та проектів мали обмежений позитивний вплив. Підходи до визначення галузевих пріоритетів важко стратегічно спланувати, оскільки інновації важко передбачити.

Крім того, визначення галузевих пріоритетів може стати предметом поточних інтересів, що призведе до викривлення державної політики, а пільги та інші преференції для такої підтримки можуть стати джерелом зловживань. Подальші дослідження автора будуть присвячені аналізу цифровізації та її впливу на реалізацію стратегії інноваційного розвитку національної економіки країни.

2.2. Аналіз джерел фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки

На міжнародному рівні інтегрована оцінка використовується для характеристики розвитку інноваційної системи. Україна представлена у кількох міжнародних рейтингах, що оцінюють інноваційний потенціал, технологічну та інноваційну конкурентоспроможність.

Згідно з міжнародним рейтингом Global Innovation Index (Глобальний інноваційний індекс) у 2019 році Україна посіла 47-е місце серед 129 країн та територій [57]. Для оцінки використовувалося 80 параметрів, що дають повну картину інноваційного розвитку, включно з оглядом на політичну ситуацію, стан справ у сфері освіти, рівень розвитку інфраструктури та бізнесу. Людський капітал та дослідження, а також знання та результати наукових досліджень визнано основою інноваційної конкурентоспроможності України. Найслабшими аспектами інновацій в Україні є політичне середовище, розвиток інвестицій та фінансова інфраструктура [31].

Індекс інновацій Bloomberg аналізує ряд критеріїв з використанням семи показників, включаючи інтенсивність досліджень та розробок, тобто

співвідношення НДДКР та ВВП, виробництво з доданою вартістю та проникнення високих технологій. Для складання рейтингу Bloomberg аналізує 60 економік – переважно в Європі, Північній Америці та Азії. У 2020 році рейтинг очолювала Німеччина, за нею слідували Південна Корея та Сінгапур відповідно. У п'ятірці лідерів також Швейцарія та Швеція. Росія посіла 26-е місце у рейтингу, Польща – 25-е. Україна посіла 56-те місце серед 60 країн у рейтингу інноваційних економік світу [53].

Основними конкурентними перевагами є інтенсивність НДДКР (витрати на НДДКР щодо ВВП) та ефективність вищої освіти (частка випускників-фрілансерів у загальній кількості випускників навчальних закладів). Найслабшими сторонами є проникнення високих технологій (частка інноваційних компаній у загальній кількості підприємств) та патентна активність.

Індекс інновацій Європейської таблиці інновацій (EIS) відображає основні показники для оцінки ефективності національної інноваційної системи ЄС та деяких країн, які не входять до ЄС. Усі країни, включені в таблицю, залежно від значень агрегованого індексу, згруповані в чотири групи: «інноваційні лідери», «сильні інноватори», «помірні інноватори» та «повільні інноватори» [31].

Україна перебуває у групі країн із повільними інноваціями. Найсильнішими інноваційними аспектами України є сприятливе середовище для інновацій та вплив на зайнятість, проникнення широкосмугового зв'язку, зайнятість у наукомістких галузях, не пов'язані з НДДКР, витрати на інновації та експорт наукомістких послуг. Найслабші інноваційні аспекти - це фінансування та підтримка, привабливість дослідницьких систем та інтелектуальних активів.

Добре відомо, що існує прямий зв'язок між розміром підприємства та рівнем його інновацій, оскільки для інновацій потрібна певна кількість працівників, які беруть участь у дослідженнях та розробках, що ведуть до інновацій. Відповідно найбільша частка технологічно активних підприємств

була серед великих підприємств (31,4%). Із загальної кількості інноваційних підприємств проведено: внутрішні та зовнішні дослідження – 24,4%; купівля машин, обладнання та програмного забезпечення – 64,7%; придбання зовнішніх знань – 4,5%; інші роботи – 20,6% підприємств [56]. За видами економічної діяльності найбільша частка інноваційних продуктів, що впроваджуються, припадає на підприємства харчової промисловості (25,2%), машин і обладнання (19,8%) і виробництва основних фармацевтичних продуктів і лікарських препаратів (7,3%) [31].

Розвиток інноваційної діяльності та економічний ефект від її здійснення, насамперед, пов'язаний з пошуком ефективних джерел залучення фінансових ресурсів. Наявна фінансова політики не в повною мірою реалізує взаємозалежності процесів фінансового забезпечення, оскільки в країні відсутній дієвий механізм конкуренції, який б стимулював та заохочував вітчизняні та іноземні підприємства фінансувати інноваційні проекти.

Основним джерелом фінансового забезпечення інновацій були власні фінансові ресурси підприємств, частка яких у загальній структурі джерел фінансування незмінно висока. Так, у 2019 році частка власних коштів підприємств становила 87,7%, коштів державного бюджету – 3,9%, коштів інвесторів-нерезидентів – 0,3%, інших джерел – 8,1%. За цей період у структурі джерел відбулися незначні зміни. Так, наприклад, у 2015 році власні ресурси становили 97,2%, бюджетні кошти – 0,4%, кошти інвесторів-нерезидентів – 0,4%, інші джерела – 2,0% від загального обсягу джерел [11].

Таким чином, фінансове забезпечення інновацій відбувається переважно за рахунок власних джерел, значних за питомою вагою, але недостатніх для фінансування.

Система фінансового забезпечення інноваційної діяльності – це сукупність економічних відносин спрямованих на пошук, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів. У науковій літературі не має чіткого формулювання даного поняття, проте проведений аналіз

теоретико-методологічних концепцій фінансового забезпечення та їх узагальнення дає можливість виокремити низку особливостей його трактування у теорії та практиці [9, с.854].

С.І. Юрій, В.М. Федосов трактують фінансове забезпечення як формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання з виділенням п'яти основних елементів фінансового забезпечення: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, оренда, інвестування [43, с. 56].

В.М. Опарін характеризує фінансове забезпечення як один з методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток країни, як підсистему фінансового механізму. На його думку фінансове забезпечення реалізують на підставі відповідної системи фінансування, яке можна здійснювати у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування [26, с. 25].

У практичній діяльності процес фінансового забезпечення реалізується за допомогою системи елементів фінансового забезпечення. Як свідчить світова практика, фінансове забезпечення ґрунтується на таких принципах:

1) чітка цільова орієнтація системи – підвищення обсягу та забезпечення швидкого й ефективного використання фінансових ресурсів для впровадження сучасних науково-технічних досягнень з метою збільшення фінансової віддачі та отримання комерційної вигоди;

2) юридична захищеність та обґрунтованість використаних фінансових ресурсів – базується на основі законів і тенденцій науково-технічного й інноваційного розвитку, забезпечується застосуванням ефективних методів використання фінансових ресурсів для впровадження сучасних технологій;

3) множинність джерел фінансового забезпечення – фінансування інноваційного розвитку повинно здійснюватись за умови залучення всіх суб'єктів до процесу фінансування інноваційних процесів;

4) широта і комплексність системи – можливість охоплення максимально широкого кола технічних і технологічних новинок і напрямів їх практичного використання;

5) адаптивність і гнучкість – передбачає здатність усієї системи фінансування та її окремих елементів швидко реагувати на зміни внутрішніх і зовнішніх факторів для забезпечення максимального ефекту від впровадження інноваційного проекту;

б) пріоритетність інноваційних проектів – акумуляція фінансових ресурсів та їх спрямування на впровадження стратегічно важливих інноваційних проектів, реалізація яких передбачає модернізацію та комплексну перебудову вітчизняної економіки, впровадження передових здобутків наукової та наукової-технічної діяльності [95, с. 854]

Слід зазначити, що фінансування інноваційної діяльності здійснюється за рахунок чітко визначених джерел. Проте, враховуючи всі ризики та невизначеності важливо використовувати диверсифіковані джерела фінансування для досягнення їх ефективності та адаптивності вимогам ринку.

Бюджетне фінансування науки та її практичне впровадження в Україні є недостатнім, оскільки державні інвестиції в НДДКР покривають реальні потреби на 20% і є занадто малими для досягнення стійкого та помітного ефекту. Законодавство передбачає, що внески в дослідження та розробки становлять 1,7% ВВП, але реальний показник не перевищує 0,5% [3, с. 254].

Доцільно зазначає О. Чемодуров, що при збільшенні обсягу бюджетних зобов'язань та постійному дефіциті бюджету можна чітко стверджувати, що державне фінансування на найближчу перспективу не може стати основним джерелом фінансування інноваційного розвитку [48, с. 43].

Залежно від характеру інновацій та їх фінансової місткості джерела фінансування інноваційного розвитку можуть бути різноманітними.

На рівні держави і регіонів джерелами фінансування інноваційних програм є:

- кошти бюджетів та позабюджетних фондів;
- залучені кошти державної кредитно-банківської та страхової систем;
- позикові кошти у вигляді державних міжнародних запозичень (зовнішній борг держави), державних облігаційних, боргових, товарних та інших позик (внутрішній борг держави).

На рівні організації джерелами фінансування інноваційних програм є:

- власні кошти (прибуток, амортизаційні відрахування, страхові суми відшкодування збитків, іммобілізовані надлишки основних і оборотних коштів, нематеріальних активів та ін.);
- залучені кошти, у т.ч. кошти, отримані від продажу акцій, та ін.;
- позикові кошти у вигляді бюджетних, банківських і комерційних кредитів.

На рівні інноваційної програми джерела фінансування поділяються на:

- кошти бюджетів держави і регіонів, позабюджетних фондів;
- кошти суб'єктів господарювання – вітчизняних підприємств і організацій, колективних інституціональних інвесторів;
- іноземні інвестиції у різних формах [13].

Оцінка банківського кредитування у сфері фінансової підтримки інновацій дозволяє зробити висновок, що сьогодні банківські кредити в Україні лише умовно можна розглядати як джерело фінансової підтримки інноваційних проектів. У розвинутій економіці банки є активними суб'єктами інноваційної діяльності, забезпечуючи не лише її фінансування, а й комунікацію між іншими учасниками. Водночас поточна ситуація свідчить про те, що банківські кредити не стали потужним джерелом фінансування бізнес-сектора в Україні, не кажучи вже про інновації. На

підтвердження вищесказаного розглянемо показники офіційної банківської статистики щодо кредитної діяльності.

Таким чином, банківська система надання кредитів у цій сфері фактично не працює, оскільки специфіка інноваційних проектів не відповідає умовам банків, зокрема: високі відсотки, велика застава, а капітал інноваційного підприємця, як правило, нематеріальний, це технології, крім того, кредитування інновацій пов'язане зі значними кредитними ризиками, що виникають через невизначеність результатів впровадження інноваційних розробок та окупності витрат.

Також одним із факторів низького рівня використання потенціалу банків в інноваційному секторі вітчизняної економіки є невеликий розмір капіталу більшості вітчизняних банків. Рівень капіталу всієї банківської системи України відповідає рівню капіталу одного середнього банку в Каліфорнії або одного великого банку Центральної Європи [60]. Оскільки фінансовий потенціал банківської системи України незначний, то, відповідно, і можливості кредитування інвестиційної діяльності в інноваційному секторі економіки невеликі.

Розвитку інноваційного кредитування має сприяти законодавча підтримка з боку держави, наприклад, через систему компенсації процентних ставок комерційних банків. При цьому держава має віднести цю різницю не до бюджетних видатків, а відшкодувати її за рахунок коштів, створених для підтримки науково-технічного прогресу. Від залучення іноземних інвестицій залежить і розвиток інноваційної діяльності підприємств. При цьому пряме інвестування іноземного капіталу в українську економіку є більш пріоритетним, ніж отримання кредитів, які збільшують зовнішній державний борг країни та витрати на його обслуговування.

Перспективним є застосування поряд із традиційними банківськими технологіями – кредитами, нетрадиційних способів фінансування

інноваційних проектів, таких як лізинг, форфейтинг, франчайзинг, факторинг.

Лізинг можна трактувати як комплекс інвестиційно-майнових відносин, спрямованих на активізацію освоєння підприємствами нових технологій та інновацій. Лізинг стимулює впровадження досягнень НТП, особливо у провідних галузях економіки, таких як електроніка, автомобілебудування, авіабудування, комплексна автоматизація виробництва. Завдяки лізингу відбувається технічне переоснащення і в традиційних галузях, підвищується гнучкість та ефективність економіки. Поширення лізингових відносин зменшує напругу, пов'язану з виключно банківським фінансуванням, стимулює торгівлю найновішими засобами виробництва й технологіями.

Лізингові відносини регулюються як через механізм ринку, так і за допомогою відповідних державних методів та важелів. Аналіз розвитку ринку лізингових послуг в Україні свідчить, що цей процес може бути успішним лише за умови достатньо високого рівня економіко-правового регулювання інноваційно-інвестиційних відносин. Насамперед потрібно створити сприятливе правове поле для активізації лізингу. З цією метою доцільно в чинному законодавстві, що опосередковує відносини лізингу, здійснити такі поправки:

- встановити чітке визначення сум, які зараховуються до валового доходу лізингодавця, та валових витрат лізинго одержувача при сплаті лізингових платежів, що включають частину вартості майна, переданого у фінансовий лізинг;

- запровадити механізм реєстрації майна, переданого у фінансовий лізинг, із метою запобігання його незаконного продажу або іншого недоцільного використання [28, с. 27].

Форфейтинг доцільно використовувати при здійсненні науково-технічних і технологічних проектів у рамках реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки та при формуванні механізмів трансферу

технологій. У випадку фінансування форфейтингом здійснюється кредитування експортера банком чи іншою фінансово-кредитною установою шляхом придбання боргових зобов'язань інвестора, які банк потім продає на вторинному ринку, повертаючи таким чином витрачені кошти. За такої форми кредитування інвестор позбавляється кредитних ризиків.

Використання франчайзингу, як форми фінансування інноваційної діяльності, сприяє тиражуванню наукомісткої продукції із залученням великого капіталу. Капітал (фінансові ресурси, нематеріальні активи), який можна залучити за допомогою франчайзингу, може набагато перевищити розмір капіталу, котрий можна залучити традиційним способом [28, с. 28].

Отже, розширення джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності та підвищення ефективності механізмів їх залучення повинно здійснюватися через: стимулювання збільшення обсягів власних коштів підприємств, що витрачаються з метою активізації інноваційного розвитку; нарощування потенціалу державного фінансування інновацій; збільшення обсягів кредитування інноваційних проектів. Подальших досліджень потребують механізми залучення джерел фінансування інноваційної діяльності, які можуть дати венчурні фірми, інвестиційні компанії, інвестиційні фонди, кредитні спілки, гранти тощо.

З огляду на внутрішню нестачу ресурсів обсяг прямих інвестицій з України в економіку світу досить значний. Таким чином, станом на 1 липня 2019 року прямі інвестиції з України становили 6272 мільйони доларів. США, близько 97% традиційно ідуть на Кіпр. У цьому майже всі вкладення вітчизняні інвестори вкладають у професійну, науково-технічну діяльність там [14].

Це підтверджує процес виведення фінансового капіталу з України до офшорних зон, звідки він уже повертається лише частково у вигляді невеликих зворотних фінансових потоків. Тому вітчизняні інвестори

практично не зацікавлені у розвитку інновацій, шукають найбільш вигідні та відповідні напрямки вкладення за кордоном.

В Україні венчурні фонди створюються за участю іноземного капіталу та фінансують переважно традиційні процеси або невеликі продуктові інновації. Функцію венчурних капіталістів виконують компанії з управління активами, які, на відміну інших країн, створюються середніми інвесторами. Проте венчурний капітал – важкодоступне джерело фінансування. Основними недоліками використання венчурного капіталу є високий ризик, відсутність гарантованого успіху, можливість втрати контролю за бізнесом та передачі його венчурному капіталісту [17, с. 35].

Аналіз особливостей венчурного капіталу дозволяє охарактеризувати його як різновид фінансового капіталу, що виконує роль особливого інвестиційного фактора-ресурсу в суспільному відтворенні та має переважну спрямованість на активізацію науково-технічної й інноваційної діяльності. Високі ризики і невизначеність кінцевого сукупного ринкового ефекту у сполученні з надвисокою прибутковістю вкладених у нові технологічні рішення коштів дає підставу розглядати венчурний капітал як особливий фактор інноваційного економічного росту, структурного відновлення економіки на сучасному етапі економічної трансформації. Дослідження особливостей і функцій венчурного капіталу дозволяє сформулювати ряд його властивостей, якими слід керуватися при організації, управлінні і мотивації венчурного інвестування [17, с. 37].

Венчурний капітал, зазвичай, добре структурований. На певній фазі венчурного інвестування він залежить від ситуації на фондовому ринку країни та темпів розвитку високотехнологічних компаній, курси акцій яких на фондовому ринку швидко зростають. Тому найбільш прийнятним для венчурних інвесторів є початкове публічне розміщення акцій на фондовому ринку, що дозволяє швидше залучати капітал фінансових інститутів, забезпечуючи реінвестування прибутків. Чим вищі доходи, які можна

отримати від продажу компанії на фондовому ринку, тим більше коштів надходить у венчурні фонди.

Венчурний капітал має власний ринок з відповідною інфраструктурою, попитом, пропозицією та ціною венчурного інвестиційного товару у вигляді частки акцій підприємства, яке фінансується. Кадровий потенціал, що забезпечує управління венчурним інвестуванням, характеризується поєднанням властивостей висококваліфікованих інженерів та інвестиційних менеджерів, спроможних здійснювати функції управління інвестиційними ресурсами на різних стадіях реалізації проектів [17, с.37].

Як підсумок, слід зазначати, розвиток ринку венчурного капіталу є невід'ємною частиною інноваційного розвитку економіки держави. Венчурний капітал добре зарекомендував себе як ефективне джерело інвестування в інноваційні підприємства не лише у країнах, що належать до високотехнологічних за структурою своєї економіки, але й у країнах, які лише починають здійснювати перехід до моделі економіки на засадах її інноваційного розвитку.

Таким чином, основні проблеми фінансування інноваційного розвитку підприємств в Україні: низькі витрати підприємств на інноваційну діяльність; відсутність власних фінансових ресурсів; відсутність довгострокового кредитування інноваційних проектів з боку банківської системи; відсутність державної підтримки інноваційної сфери; недостатнє формування інноваційної інфраструктури; підвищується ризик інвестування в інновації. Поліпшити інвестиційне середовище в країні можна за допомогою різноманітних заходів, зокрема запровадження податкових пільг, правового захисту інвестицій, покращення інформаційного забезпечення та інвестиційної інфраструктури. Поліпшити інноваційну діяльність можна шляхом надання грантів та бюджетних позик на розвиток пріоритетних сфер економіки, грантової підтримки інноваційних проектів, компенсації процентних ставок комерційних банків,

державно-приватного партнерства, створення венчурних фондів і компаній, та запровадження механізмів участі індивідуальних інвесторів в операціях на фінансовому ринку.

Аналіз дозволив констатувати фінансову недостатність наявних та дефіцит потенційних джерел фінансових ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності та реалізації інноваційних проектів в Україні. Незадовільний стан інноваційної діяльності переважної більшості українських підприємств пояснюється обмеженістю фінансових ресурсів, спрямованих в інноваційну сферу, підвищеним ризиком будь-яких інвестицій, відсутністю в країні ефективної політики стимулювання інновацій. У майбутньому основним джерелом фінансування інновацій мають стати приватні фінансові ресурси вітчизняних та іноземних інвесторів за підтримки інноваційної сфери з боку держави.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Обґрунтування ціннісних орієнтирів інноваційного розвитку економіки

Ціннісні аспекти інноваційного розвитку, його сприйняття громадянами країни та можливості ефективного впровадження в різних галузях економіки знаходяться в центрі уваги державних установ, наукових колективів, громадських організацій. Вони становлять науковий інтерес для багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Україна активно підтримувала Глобальний порядок денний до 2030 року та 17 цілей сталого розвитку. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» визначає перспективи та основні шляхи їх досягнення, серед яких провідне місце займають інновації та нові технології [38]. Проблеми інноваційно-інформаційної трансформації суспільства та пов'язані з ними аспекти формування ціннісних орієнтацій досліджуються вченими різних напрямків вітчизняної фундаментальної та прикладної науки.

Будь-яке суспільство успішно розвивається при досягненні цілей економічного зростання та соціального благополуччя, якщо ключові ціннісні орієнтації усвідомлюються й усвідомлюються взаємодіючими суб'єктами, які виявляють готовність до їх реалізації на основі відповідальності, довіри та партнерства. Завдяки збігу цінностей або їх узгодженню між суб'єктами виникає певна тотожність поглядів, єдність думок, а головне, формується основа для продуктивних спільних дій, орієнтованих на реалізацію суспільно значущих завдань у різних сферах життєдіяльності. життя. Це є основою формування в суспільстві певного балансу інтересів та обов'язків, а на рівні окремих суб'єктів господарювання – визначення ієрархії цінностей та затвердження принципів фірмового стилю. У зв'язку з цим цілком закономірним є поширення

практики ціннісно-орієнтованого управління, яка базується на усвідомленні соціальної значущості ціннісних аспектів будь-якої діяльності [18, с. 170].

Сучасне суспільство розвивається в координатах широкого спектру різноманітних інноваційних цінностей, сформованих під впливом політичних, релігійних ідей та економічних традицій. Загальновизнано, що зміна ієрархічної структури фундаментальних цінностей, як правило, є реакцією суспільства на радикальні зрушення в суспільно-політичній та соціально-економічній ситуації в країні, у тому числі внаслідок посилення соціального розшарування та змін. за рівнем життя.

Ціннісні орієнтації інноваційного розвитку утверджуються у свідомості громадян, практиці управлінської та підприємницької діяльності, громадської діяльності завдяки досягненням інноваційного характеру в різних сферах суспільного життя, насамперед у сфері економічної діяльності. Пріоритетним стає інноваційність середовища, що формується широким колом активних суб'єктів (структури управління, інвестори, суб'єкти господарювання, вищі навчальні заклади, наукові установи, громадськість). Кожен із цих суб'єктів активно впливає на нього, здійснюючи залежно від своїх компетенцій розробку нових технологій та продуктів, фінансування інноваційної діяльності, проведення наукових досліджень чи навчання, експертизу інноваційних проектів тощо. Загалом, найбільш впливові фактори є:

- цілі, завдання та механізми державної політики інноваційного розвитку, від яких залежить інституційний та інвестиційний клімат, рівень підтримки фундаментальної та прикладної науки, а також наукоємних галузей економіки;

- психічні особливості громадян країни, специфіка їх світогляду та розуміння сучасних глобальних процесів і явищ, пов'язаних з інноваційним розвитком та можливостями його прискорення;

– освітній рівень населення та мотивація до продуктивної трудової діяльності на основі потенціалу творчості та компетенцій, свідомого ставлення до потреби інновацій та модернізації;

– достатня інноваційна активність управлінських структур, бізнесу, навчальних закладів, домогосподарств у виробництві та споживанні інноваційної продукції (рис. 3.1) [45, с. 6].

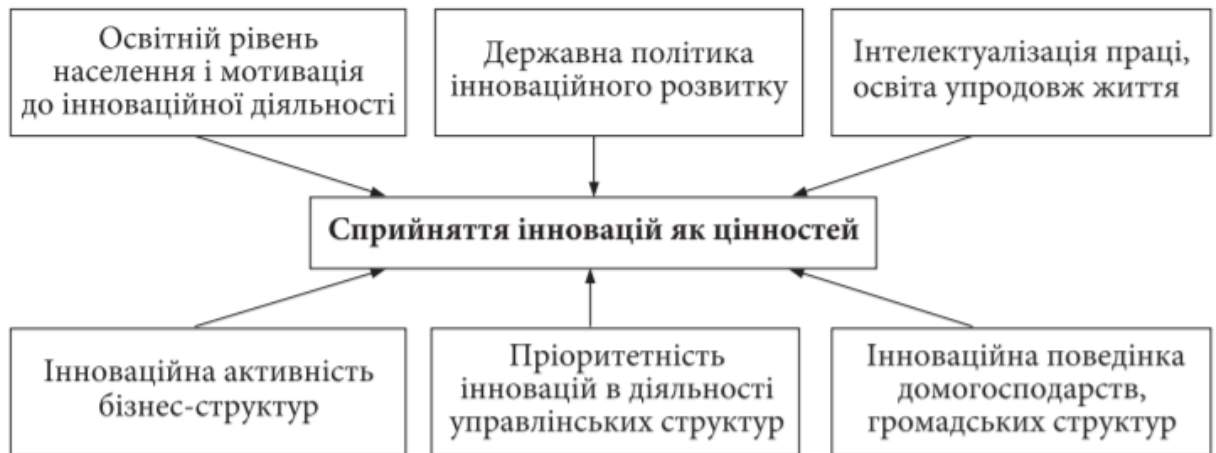

Рис. 3.1 Залежність сприйняття інновацій від середовища їх формування

При тотальній недовірі та песимістичному сприйнятті змін у житті країни навряд чи можна розраховувати на віру в те, що наука та технології можуть принести зміни на краще, а тим більше – покращити якість життя простих громадян. У 2020 році порівняно з минулим роком кількість українців, які вважають, що країна рухається у неправильному напрямку, значно збільшилася – 67% респондентів (36% у 2018 році). Лише 16,5% респондентів вважають, що напрямок соціально-економічного розвитку країни правильний. Переважна більшість респондентів (71% проти 29% роком раніше) заявила, що ситуація в країні лише погіршилася; лише 3% бачать деяке покращення [45]. На думку 20% респондентів, ситуація у країні протягом року не змінилася. Більшість респондентів заявили, що ситуація погіршується в таких галузях, як споживчі ціни та тарифи, верховенство закону, рівень охорони здоров'я та освіти, заробітна плата та соціальне забезпечення, пенсії та взаємодія між громадянами та державою. Таким чином, відкритість та позитивне ставлення українців до інновацій поєднується зі скептицизмом щодо можливої залежності від тенденцій у

науці та технологіях – дві третини респондентів вважають, що ми надто залежні від науки і нам не вистачає віри (47,0%). Більш того, значна частина респондентів (41,1%) пов'язує розвиток науки з поляризацією суспільства з погляду уявлень про те, що істинно, а що хибно [46].

Це особливе розуміння ролі науки як поділяючого фактора в суспільстві важливо для суспільної інформації та соціальної політики, щоб просувати та інформувати громадськість про важливі наукові досягнення, які можуть запобігти певним ризикам та загрозам. Тенденція знижувати оптимізм українців, а також сіяти сумніви в тому, що країна здатна подолати глибоку кризу і, зрештою, вирішити економічні та соціальні проблеми, що накопичувалися в країні роками, не сприяє цінності інноваційного розвитку. Серед опитаних лише 19% респондентів вважають, що країна може вирішити проблеми у найближчі роки, 51% вважають, що це можливо лише у довгостроковій перспективі, 18% – Україна не здатна їх подолати [62].

Песимістичне сприйняття українцями трансформаційних змін в економіці, зневіра та скептицизм щодо розвитку науково-технічного потенціалу країни тісно пов'язані з проблемами державної політики, визначення її пріоритетів та основних цілей на майбутнє. Значні бар'єри створені більшістю суб'єктів країни на шляху сприйняття інновацій як цінностей; Основними ми вважаємо такі. Відсутність єдиного алгоритму досягнення цілей стратегічного інноваційного розвитку в контексті вирішення соціальних проблем, особливо зайнятості та скорочення бідності.

Стратегія інноваційного розвитку на період до 2030 року затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р. [38], не дає відповіді на питання про можливі шляхи трансформації результатів інноваційної діяльності різних секторів вітчизняної економіки у конкретні соціальні зміни. В умовах практики реалізації окремих інноваційних проектів вузького галузевого значення досить складно сформулювати сприйняття науково-технічних досягнень як джерела нових

можливостей, зростання добробуту населення та підвищення якості його життя.

Очевидно, що такий підхід залишає невирішеними стратегічно важливі проблеми розвитку країни щодо мінімізації інтелектуальної еміграції та створення нових робочих місць у наукомістких галузях вітчизняної економіки. Відсутність потужної державної підтримки фінансування інновацій обмежує їх впливом геть досягнення довгострокових соціальних ефектів, а тим паче - становлення як із цінностей розвитку. На відміну від європейських країн, які сформували систему багатоканального фінансування, основним джерелом інновацій в економіці України залишаються власні кошти підприємств (12 474,9 млн. грн. або 87,7% від загального фінансування інновацій у 2019 р.) з часткою коштів державного бюджету на рівні 3,9% та іноземні інвестори – 0,3%) [18, с. 21]. Експерти зазначають, що Україна перебуває у процесі інтенсивного насичення внутрішнього товарного ринку імпортованими товарами, у тому числі наукомісткими, які країна може виробляти самостійно, створюючи тим самим умови для підвищення добробуту населення.

Звичайно, кожна країна світу вибирає прийнятну для неї модель стимулювання інноваційної активності суб'єктів із широким спектром регуляторних механізмів впливу. Потужний стимулюючий вплив сприяє поширенню у суспільстві цінностей інноваційного розвитку. Фахівці зазвичай виділяють чотири основні типи моделей таких стимулів – радянську, американську, європейську та латиноамериканську, кожен з яких має певні переваги та недоліки, сформований у різних системах управління та орієнтований на досягнення різних економічних та соціальних результатів. Радянська модель, заснована на централізованій системі управління та фінансування інноваційної сфери, передбачала масштабне технічне переозброєння економіки із пріоритетом технологічних інновацій. Країна є світовим лідером у розвитку наукомістких секторів економіки, причому сектор домашніх господарств значно відстає у використанні

інноваційних товарів та послуг. Специфіка американської моделі стимулювання інновацій – широке залучення приватного капіталу та венчурних фондів. Європейська модель орієнтована на ефективне використання державно-приватного партнерства для посилення потенціалу фундаментальної та прикладної науки за збереження значної частки державних інвестицій. Навпаки, латиноамериканська модель визнана світовою науковою спільнотою неефективною, позбавленою ефективних системних програм розвитку окремих галузей із фінансуванням інновацій на залишковій основі [15, с. 15-16].

Зусиллями держави, бізнесу та громадськості Україна поступово намагається сформувати європейську модель стимулювання інноваційного розвитку, збереження непродуктивних елементів у державній політиці на тривалий час (обмежене фінансування дослідницьких структур, що проводять фундаментальні та прикладні дослідження, країни з переважанням сировинних товарів в експорті, скорочення наукомістких виробництв у реальному секторі економіки). Очевидно, що встановлення цінностей інноваційного розвитку як одного з базових принципів, якими мають керуватися суб'єкти економічної діяльності, потребує зміни сучасного фрагментарного формату взаємодії основних акторів на системний – з посиленням аспектів мотивації до співпраці, що стимулює інноваційну активність бізнес-структур, зацікавленість органів місцевого самоврядування та державних структур у поширенні інноваційних соціальних практик (рис. 3.2).

Важливою функцією держави за будь-яких обставин є формування та підтримка суспільного попиту на інноваційний продукт із реальними можливостями його виробництва: відповідною науковою та виробничою базою, фінансовими ресурсами, логістикою. У разі нестабільного соціально-економічного розвитку пріоритетною стає реалізація принципів відповідального партнерства, тип відносин між взаємодіючими сторонами -

з виконанням зобов'язань, з урахуванням потреб та інтересів інших сторін, дотриманням соціально-економічних норм, етичних норми та правила.

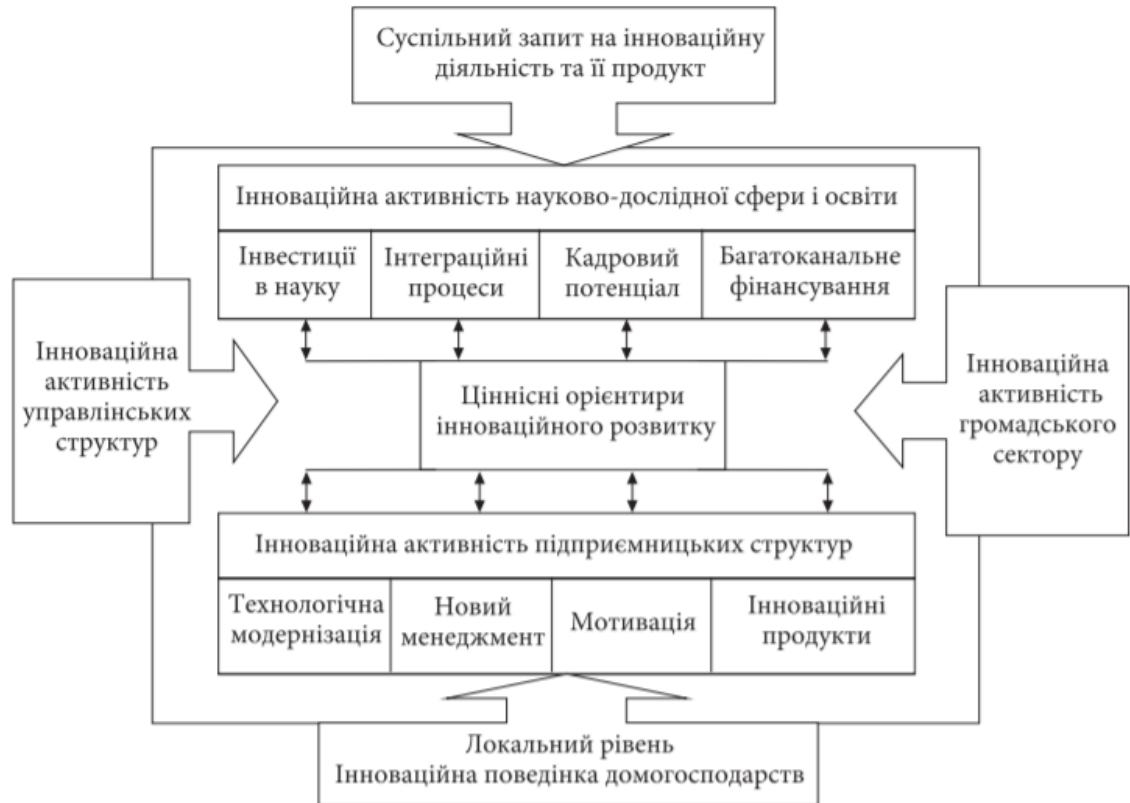

Рис. 3.2 Утвердження орієнтирів інноваційного розвитку в суспільстві

Сформовані на їх основі цінності інноваційного розвитку та діяльності суб'єктів є важливим вектором розвитку держави незалежно від її соціально-політичних та соціально-економічних особливостей. У сучасних умовах зростає залежність інноваційних параметрів розвитку від рівня інституційної довіри у суспільстві. Наявність потенціалу для міцних та взаємовигідних відносин, заснованих на відповідальності та довірі, сприяє зростанню інноваційної активності суб'єктів за рахунок успішного управління потенційними ризиками та покращення адаптації до змін зовнішнього середовища. Очевидно, що посилення їхньої взаємозалежності можна розглядати як зразок сучасних трансформаційних змін у суспільному житті, облік яких у державній політиці відкриє нові можливості для інноваційного розвитку. Зі зростанням інституційної довіри в українському суспільстві очікується, що зміцнення продуктивних соціальних зв'язків прискорить процес інновацій у різних сферах суспільного життя. Незважаючи на низькі міжнародні рейтинги інновацій вітчизняної

економіки, населення України позитивно сприймає діяльність, пов'язану з їх розвитком, демонструючи відкритість науці, технологіям, новітнім технологіям, готовність використати її результати та розуміння важливості інновацій для глобальної конкурентоспроможності. Однак песимістичне ставлення до трансформаційних змін в економіці, скептична оцінка обраного курсу, невіра в успішність реформ, що проводяться, перешкоджають утвердженню цінностей інноваційного розвитку [49, с. 149-150].

На жаль, ключові бар'єри для поширення інновацій в українському суспільстві виникають на етапі формування актуальних напрямів державної політики, визначення її пріоритетів, цілей та завдань на короткострокову та довгострокову перспективу. І хоча кількість суб'єктів, залучених до інновацій, неухильно зростає з кожним роком (включаючи громадські рухи), їх ефективність залишається низькою через слабкі механізми державного стимулювання інновацій та недостатні інвестиції у дослідження.

Таким чином, встановлення цінностей інноваційного розвитку виходить далеко за межі сприйняття чи несприйняття інноваційних ідей чи продуктів інновацій. Це досить широке коло питань, включаючи практику формування державної інноваційної політики, інноваційну активність бізнес-структур та споживчу поведінку населення. Україні слід активізувати формування європейської моделі інноваційного розвитку, щоб скоротити значне технологічне відставання (через знос основних фондів, високої ресурсоємності виробництва, втрат персоналу, низького рівня інновацій) та уникнути нових хвиль системної кризи.

Досягнення позитивних результатів для суспільства є важливим за рахунок комплексного використання всіх можливих інструментів впливу, особливо пов'язаних з ефективною інноваційною політикою держави. Вона має формуватися як політика системного та довгострокового характеру, заснована на чітко визначених кількісних та якісних параметрах, стати

своєрідним «локомотивом» розвитку соціально відповідальних бізнес-структур, здатних генерувати інноваційні ідеї та поступово їх реалізовувати.

3.2. Міжнародний досвід інноваційного розвитку економіки та рекомендації для України

Актуальність інноваційної моделі розвитку зумовлюється стрімким зростанням впливу науки та нових технологій на соціально-економічний розвиток, що відбувся протягом останніх 20–30 років. Нові технології докорінно і швидко змінили структуру світової економіки. Виявилось, що неспроможність країни здійснити структурну перебудову економіки відповідно до нового технологічного укладу не просто гальмує її розвиток, але й призводить до економічної деградації та відсуває її на периферію світових економічних процесів.

Формування інноваційної економіки потребує значних фінансових ресурсів, тому переваги від застосування інноваційної моделі отримали перш за все багаті країни. Для економік, що розвиваються, досягнення переваг залежить від ефективності їх спеціальної інноваційної політики проривного типу, що полягає в дієвому державному стимулюванні прогресивної структурної перебудови економіки та реформуванні сфер освіти, науки, інноваційної діяльності на основі наявного науково-технічного потенціалу та з урахуванням світових тенденцій науково-технічного розвитку [1]. Слід підкреслити, що інноваційна діяльність сьогодні стає одним із найважливіших чинників забезпечення стійкого соціально-економічного та екологічно безпечного розвитку як окремих країн, так і світу в цілому.

Інноваційну спроможність на сучасному рівні необхідно розглядати як невід’ємну складову конкурентоспроможності національної економіки, яка визначається як набір інституцій, політик і факторів, що визначають рівень продуктивності економіки. Україна представлена у декількох доповідях та індексах, які оцінюють технологічну та інноваційну конкурентоспроможність країн і здійснюють їх рейтингування.

За даними звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність 2014–2015 рр., рейтинги України в порівнянні із сукупною кількістю країн становлять: Глобальний індекс конкурентоспроможності в 2015 р. (WEF Global Competitiveness Index) – 79-е місце зі 140 країн (2014 р. – 76-е місце зі 144 країн); Індекс технологічної готовності у 2014 р. (WEF Technological Readiness Index) – 94-е місце зі 148 країн (2013 р. – 73-тє місце зі 144 країн) [61].

Згідно з «Глобальним інноваційним індексом» (GII) [57], опублікованим Корнелльським університетом, міжнародною бізнес-школою Insead та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, за рівнем розвитку інновацій Україна посіла 64-е місце серед 141 країни світу з урахуванням 79 показників.

За рівнем розвиненості інновацій Україна піднялася на вісім позицій і опинилася на 63-му місці серед 143 держав світу, розташувавшись у списку між Бахрейном і Йорданією [33, с. 93].

За СІТ Україна знаходиться в останній за рівнем інновативності, четвертій, групі «країн, що наздоганяють». Порівняно з іншими країнами ЄС відставання України становить: від «країн-лідерів» – приблизно у три рази (Швеція – 0,68), від «країн-послідовників» – у два рази (Великобританія – 0,48), від країн – «помірних інноваторів» – 1,6 рази (Норвегія – 0,35). З погляду інноваційного розвитку Україна знаходиться на рівні Росії та Болгарії [33, с. 94].

Проаналізувавши позиції України в міжнародних рейтингах, можна побачити суперечливу картину, і варто зазначити, що підвищення рангу певних показників не засвідчує, що це переросте в сталу тенденцію.

В Україні формування інноваційної системи є процесом, який не тільки нещодавно розпочався, але він носить несистемний характер, що призводить до деградації економіки та знижує її інноваційний розвиток. Активізувати інноваційний розвиток неможливо без глибокого вивчення

зарубіжного досвіду інноваційної діяльності, а саме аналізу моделей інноваційного розвитку економіки провідних країн світу.

У своєму дослідженні ми вирішили розглянути відмінні риси моделей інноваційного процесу в США, Японії, країнах ЄС, Південно-Східної Азії та державах, які за останні роки здійснили прорив в інноваційному розвитку і досвід яких могла би перейняти Україна.

Модель інноваційного розвитку, яка характерна для США, є традиційною (євроатлантичною) і ґрунтується на повному інноваційному циклі – від виникнення інноваційної ідеї до масового виробництва готової продукції. Саме США виступають постійним експортером високих технологій, частка країни на світовому ринку високотехнологічної продукції сягає 39%. Характерною рисою американської моделі інноваційного розвитку є обмежене втручання держави у розв'язання проблем інноваційного спрямування. Інноваційну діяльність стимулює насамперед сприятливе висококонкурентне бізнес-середовище. Відмітною рисою інноваційної моделі США є налагодження та підтримка стійких зв'язків між освітніми закладами, науково-дослідними установами та бізнесструктурами, їх інтеграція знайшла свій прояв у створенні потужних науково-виробничих комплексів – технопарків, технополісів, кластерів. Серед найбільш відомих технополісів і технопарків США – «Кремнієва долина» в Каліфорнії, «Дослідницький трикутник» у Північній Кароліні, «Шосе 128» неподалік від Бостона, «Алея роботів» у Флориді, технопарки при Гарвардському і Массачусетському університетах тощо. Найважливішими чинниками успішних інноваційних перетворень у США вважаються високий рівень наукових досліджень в університетах, творча ініціатива, ефективна інфраструктура, широкі можливості розвитку інноваційного підприємництва [47, с. 16-17].

Наступна типова модель інноваційного розвитку – європейська, яка відрізняється координацією заходів, що стимулюють інноваційний бізнес країн – членів ЄС у цілому. Ключовими напрямками інноваційних

перетворень у країнах ЄС треба вважати структурну перебудову економіки в окремих регіонах, формування новітнього технологічного базису у промисловості, створення інноваційної інфраструктури на рівні світових стандартів. Важливими засобами досягнення поставлених цілей є виконання рамкових програм, посилення інтеграційних зв'язків між освітою, наукою та бізнесом для підвищення ефективності наукових досліджень, створення умов для дифузії знань, стимулювання венчурної індустрії [20, с. 201].

Сьогодні забезпечення інноваційного розвитку країн Євросоюзу відбувається в межах стратегії розвитку «Європа-2020». Пріоритетами стратегії розвитку «Європа-2020» є: інтелектуальне зростання – розвиток економіки, що ґрунтується на знаннях; стале зростання – просування вперед до більш ресурсоефективної, екологічно чистої та конкурентоспроможної економіки; соціально інтегроване зростання – сприяння економіці з високим рівнем зайнятості, що забезпечує соціальну і територіальну згуртованість [40, с. 118].

Зараз країни ЄС працюють над виконанням нової програми «Горизонт-2030», яка об'єднала в собі всі рамкові програми Європейського Союзу, присвячені науковим дослідженням та розробленням, конкурентоспроможності та інноваціям. Пріоритетним напрямом реалізації програми є спрямованість на високоефективні еко-, нано-, біо- та інфотехнології. Крім того, програма спрямована на подолання перешкод співпраці між країнами за допомогою створення багатонаціональних консорціумів із залученням дослідників з усіх країн світу; різноманітними типами організацій, а саме університетами, науковими центрами, комерційними та приватними підприємствами, у тому числі малими та середніми, а також великими компаніями; національними фінансовими фондами, що сприятиме розвитку циркуляції вчених, інформації, знань та технологій. Взагалі, інноваційна політика ЄС передбачає, що витрати на дослідження та розроблення будуть у межах 3% від ВВП, при цьому 2/3 коштів має надходити з підприємницького сектору [54].

Нині частка витрат на дослідження і розроблення перевищила встановлену межу в 3% ВВП лише у двох країнах – Швеції (3,7%) і Фінляндії (3,5%); у трьох країнах вона наближається до цього рівня (Німеччина і Данія – 2,6%, Австрія – 2,5%), а в дев'яти державах (Болгарії, Греції, Кіпрі, Латвії, Литві, Мальті, Польщі, Румунії, Словаччині) є критично низькою – менше 1% ВВП [40, с. 117].

Цікавим є досвід країн ЄС щодо застосування інструментів стимулювання інноваційної діяльності:

- гарантування державою позик;
- пільгове кредитування інноваційного підприємництва;
- податкові пільги;
- банківське кредитування.

Варто відзначити як позитивний досвід для України регіоналізацію інноваційного розвитку економік ЄС, а саме створення регіональних центрів розвитку науки – технопаркових структури, технополісів.

Зараз в Європі функціонують понад 200 технопаркових структур: у Великій Британії – 40, Франції – 30, понад 100 функціонують у країнах Центральної та Східної Європи. До найбільш відомих технопарків і технополісів Європи можна віднести Кембриджський науково-технологічний парк в Англії, «Софія-Антиполіс» у Ніцці, «Ільде-Франс» під Парижем (Франція), «Новус Ортус» на півдні Італії, «Силіконовий Глен» у Шотландії, «Ізар-Веллі» у Мюнхені (Німеччина) тощо [20, с. 202].

Саме такі інноваційні центри займаються впровадженням своїх розробок у галузі високих технологій і наукоємних виробництв та спрямовані на підйом економічного розвитку в регіонах.

Модель інноваційного розвитку, яка притаманна країнам Східно-Азійського регіону (Японія, Південна Корея, Гонконг, Сінгапур), істотно відрізняється від «євроатлантичної». Відмінною рисою інноваційного розвитку є те, що країни Східної Азії запозичують технології, так як у східно-азійському циклі практично відсутня стадія формування

фундаментальних ідей і відсутня компонента фундаментальної і прикладної науки. Класичним представником цієї моделі інноваційного розвитку є Японія. Модель інноваційного процесу в Японії заснована на лідерстві великих корпорацій, які володіють значними ресурсами й інтенсифікують інноваційний процес. Характерними рисами японської моделі є значна державна підтримка, співпраця державних структур і корпорацій, налагоджена система комунікацій та обміну інформацією, кооперація і конкуренція корпорацій на різних етапах інноваційного процесу. Особливістю є те, що модель ґрунтується на розвитку прикладних наукових досліджень, на основі яких створюються унікальні зразки нових високоякісних продуктів та технологій у сфері high-tech. Наука в Японії робиться в університетах. При всіх великих університетах країни існують наукові лабораторії, які ведуть дослідження на кошти, одержані переважно у вигляді грантів. Провідні співробітники цих лабораторій викладають в університетах, а студенти мають можливість брати участь у дослідницьких проектах. Практично в кожній компанії є відділи НДДКР [4, с. 15].

В Японії підтримка інноваційного розвитку здійснюється за допомогою «японських сюданів», які демонструють усьому світу високу ефективність. Особливістю сюдану є те, що головні фірми створюють під своєю егідою спільні підприємства і розробляють спільні інвестиційні проекти для проникнення у нові сфери. Це дає змогу, об'єднуючи фінансові та інші ресурси і ділячи ризик, готувати прориви в нових напрямках тоді, коли потреба в них стає нагальною. В Україні орієнтація таких фінансово-промислових груп не тільки на внутрішні, а й на зовнішні ринки зумовить постійний інноваційний пошук, що сприятиме подоланню технологічної відсталості українських підприємств [22, с. 141].

Як приклад інноваційного розвитку групи країн Східної Азії варто відзначити Південну Корею, де основними агентами економічного зростання вважають великі промислові групи. Держава активно підтримує їх прагнення диверсифікувати свою діяльність на основі наукомістких

технологій, щоб підвищити частку експорту в загальному обсязі своєї продукції. Таку модель інноваційного розвитку можна з успіхом застосовувати і в Україні, у регіонах, де створені потужні науково-технічні комплекси (Дніпропетровськ, Київ, Харків, Львів). У Китаї використовується імітаційна модель інноваційного розвитку, яка базується на активному імпорті зарубіжних технологій та їх промислового опануванні з метою випуску наукомісткої продукції [22, с. 202]. Трендом цієї моделі є те, що держава приділяє велику увагу науково-освітньому сектору. Велика увага приділяється розвитку науки, інноваційних технологій та створення наукоємної продукції.

Для організації сучасних високотехнологічних виробництв в країні створена своя «Кремнієва долина», функціонують 53 зони наукомістких галузей та більше 70 науково-технічних зон для фахівців, які отримали освіту за кордоном. Найбільш перспективними напрямками науково-інноваційної діяльності країна вважає програмне забезпечення, створення систем інформаційної безпеки, формування великих інтеграційних мереж [22, с. 203].

Ще варто звернути увагу на вміння Китаю ефективно використовувати ресурси. Тут йдеться про модель інноваційного розвитку, орієнтовану на використання ресурсної бази країни або певного регіону. В Україні її можна застосовувати в регіонах, що мають специфічні природні ресурси, наприклад рекреаційні, кліматичні чи видобувні.

Як приклад інноваційних систем, заснованих на альтернативній моделі інноваційного розвитку (Таїланд, Чилі, Туреччина, Португалія, Йорданія), розглянемо національну інноваційну систему Чилі. Країна позиціонує себе як швидко зростаючу і глобалізовану економіку і прагне подолати науково-технологічне відставання від розвинених держав світу. Даний напрям діяльності є одним із національних пріоритетів уряду [4, с. 15].

Інноваційна політика ґрунтується на запозиченні нових технологій та їх поширенні. Велика частина наукових досліджень у Чилі фінансується державою, а приватний сектор економіки недостатньо бере участь в інноваційному процесі. Чилійська модель інноваційного розвитку приваблива для сільськогосподарських областей України, де «ланцюжки приросту вартості» створюються з ініціативи самих агропереробних комбінатів. Мотивом такого об'єднання має бути змога його учасників залучати сучасні агротехнології, що забезпечувало б конкурентоспроможність кінцевої продукції, що є дуже важливим для України. Якщо ж поширити такі ланцюжки «приросту вартості» й на інші галузі, то можна створити базу для технологічного поштовху, залучивши наукомісткі технології.

Враховуючи проведений аналіз, сформуємо основні необхідні напрями та механізми активізації інноваційного розвитку в національних умовах, використовуючи світовий досвід інноваційних перетворень, які доцільно запозичити Україні:

- ефективна державна інноваційна політика, тобто вибір типу державної інноваційної політики з урахуванням стратегічних цілей держави для забезпечення реалізації інноваційної моделі розвитку;
- розробка національної системи впровадження науково-технічних досягнень завдяки механізму створення та реалізації науково-технічних програм («освіта – наука – технології – промисловість»);
- створення механізму взаємодії бізнесу, науки і влади, що передбачає формування і розвиток розгалуженої системи інституційних утворень;
- розробка законодавчих та нормативно-правових механізмів управління інноваціями;
- розвиток фондів державного венчурного капіталу та венчурного бізнесу;
- подальший розвиток інноваційних структур регіонального типу і створення пільгових умов для їх функціонування;

– активізувати процес кластерного підходу до реалізації інноваційної діяльності (організація мереж кластерів, розташованих у різних регіонах країни).

Для реалізації інноваційної економіки в Україні головними напрямками діяльності мають стати: розбудова технологічного рівня економічної системи, підвищення рівня конкурентоспроможності країни, розбудова національної інноваційної системи, визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонів, створення мотиваційних механізмів для ефективного використання освітнього та наукового потенціалу.

Отже, на нашу думку, для України головним пріоритетом економічного розвитку має стати цілеспрямований перехід до інноваційної моделі економіки, що вимагає дослідження та використання зарубіжного досвіду. Вдале впровадження та адаптація складових моделей інноваційного розвитку економіки значно активізують реформування національної економіки на шляху її інноваційного розвитку.

Перспективним подальшим напрямом дослідження вважаємо розгляд досвіду країн Євросоюзу в контексті стимулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні, а саме функціонування технопаркових структур та технополісів.

3.3. Напрями забезпечення підтримки розвитку інноваційного потенціалу економіки за умов об'єднання інтересів влади, науки та бізнесу

Інноваційний потенціал економіки є ключовим фактором її конкурентоспроможності та економічного зростання. Для його ефективного розвитку необхідно об'єднати інтереси влади, науки та бізнесу. Влада повинна забезпечити нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності, фінансування інноваційних проектів та створення сприятливого середовища для розвитку інновацій. Наука повинна забезпечувати створення нових знань і технологій, які є основою для інновацій. Бізнес

повинен інвестувати в інноваційні проекти та впроваджувати їх у виробництво.

Для повноцінного існування інноваційний тип економічного розвитку має базуватися на відповідних принципах:

- високий показник економічної свободи, забезпечення свободи праці та її пересування, свободи бізнесу, безпеки громадян, захисту приватної власності, вільної конкуренції за якість та ефективність, раціональної та науково обґрунтованої присутності в економіці держави, високий попит з боку держави. економіка для інвестицій;

- високий рівень якості життя. За цим принципом людський капітал перетікає туди, де комфортніше працювати і жити кваліфікованим і конкурентоспроможним спеціалістам;

- висока інноваційна активність суб'єктів господарювання;

- значна перевага людського капіталу порівняно з фізичним капіталом у національному багатстві;

- конкуренція між інноваційними інструментами та підходами, ринковий вибір найбільш ефективних з них [23, с.57].

Важливою є також необхідність розробки та впровадження системи державних і недержавних методів стимулювання інноваційних процесів, які б відповідали економічним реаліям сьогодення та охоплювали найширший спектр інноваційної діяльності. Метою концепції є створення дієвого механізму активізації інноваційного, науково-технічного потенціалу та надання можливості для інноваційного саморозвитку країни. На основі відповідних принципів та вирішення поставлених завдань виникає необхідність розробки концептуальної моделі інноваційного типу економічного зростання, показаної на рис. 3.3.

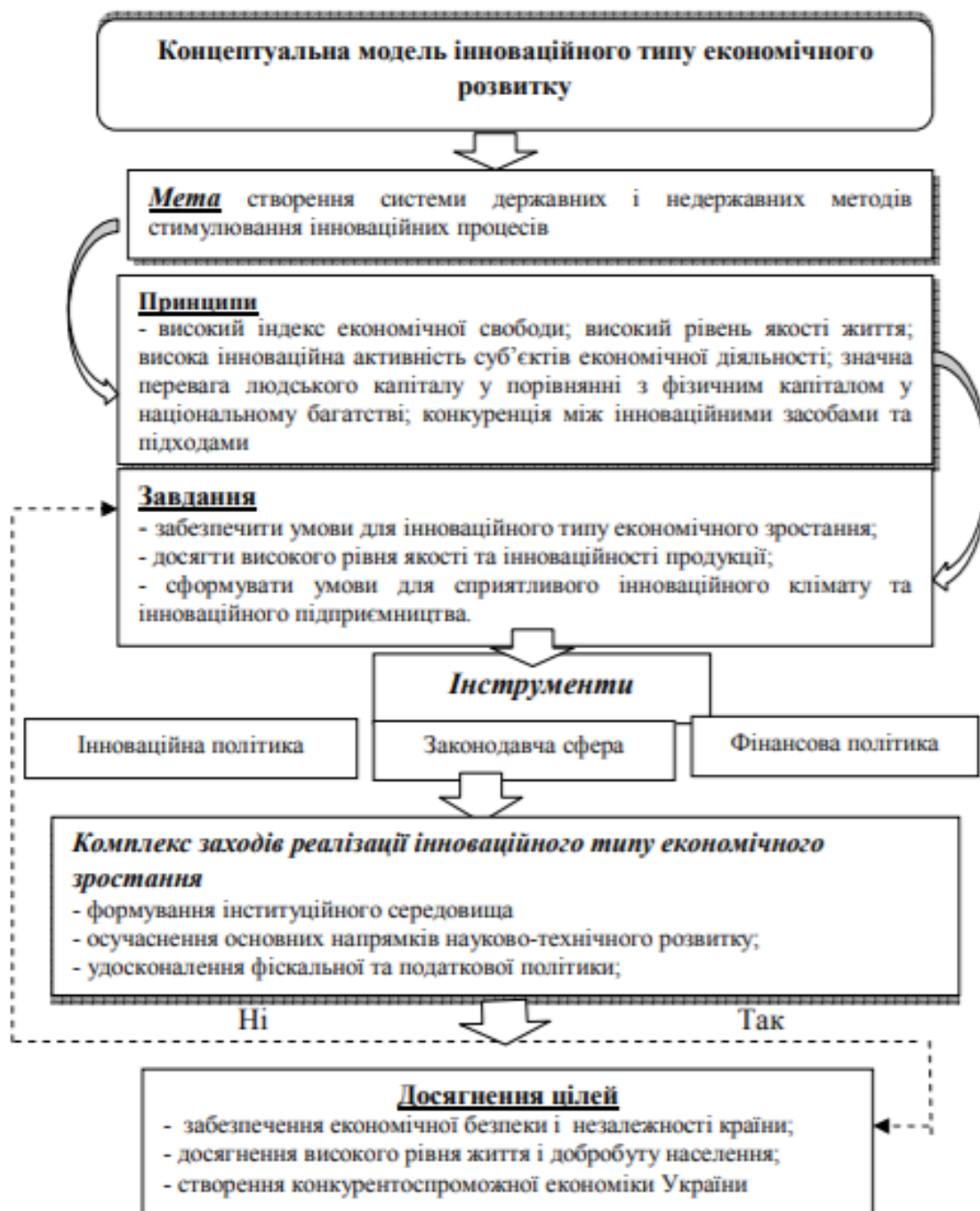

Рис. 3.3. - Концептуальна модель інноваційного розвитку

Слід зазначити, що останніми роками Україна втратила свій науково-технічний потенціал, немає відродження вітчизняної науки та технологій, немає переходу на інноваційну модель розвитку. Навпаки, відбувається зворотний процес. Кількість дослідницьких організацій скорочується. Проте, незважаючи на нинішні реалії в Україні з погляду інновацій, вона ще не втратила свого науково-технічного потенціалу. Україна розробляє унікальні продукти та технології, але для їх впровадження потрібна ефективна державна підтримка та передбачена законом можливість

залучення різних джерел фінансування. Тільки так – вступивши на шлях побудови інноваційної економіки, Україна зможе досягти успіху у всіх сферах свого життя та найближчими роками інтегруватися до Європейського Співтовариства [2, с. 8].

Курс, встановлений Урядом України на інноваційний розвиток національної економіки у довгостроковій перспективі, вимагає від науковців, дослідників розробки теоретичних заходів та практичних рекомендацій для забезпечення такого розвитку за адекватної підтримки державних органів, науковців та бізнес-структур, особливо на індивідуальному рівні. Рівень підприємства, який є основою, своєрідною основою будь-якого відтворювального процесу та охоплює всі рівні дослідження економічних систем. Вибраний курс України на європейську інтеграцію, її вступ до СОТ вимагає переходу на нові стандарти виробництва, організації суспільства та покращення навколишнього середовища, що неможливе без інноваційних перетворень всього господарського комплексу. Ці напрями розвитку повністю відповідають обраній світовою спільнотою Концепції сталого економічного розвитку, що додає переваг у позиціонуванні України у світовому геополітичному просторі. У зв'язку з цим дослідження ефективних процесів управління інноваціями, формування концептуальних основ сталого функціонування механізму взаємодії держави, науки та бізнесу на ринку, конкурентного середовища з властивими їй ризиками та невизначеностями є дуже своєчасними та наголошують на актуальності досліджень на практиці та на практиці [5, с. 148].

Економісти-дослідники зазвичай мають справу зі складними економічними системами з доступним потенціалом економічних ресурсів, у тому числі з інноваційним характером розвитку у довгостроковій перспективі на основі взаємодії держави, науки та бізнесу.

Щодо складних економічних систем поняття «потенціал» пов'язане, перш за все, з такими видами економічного потенціалу, як виробничий,

екологічний, фінансово-кредитний, управлінський, зовнішньоекономічний, інноваційний. На перший план виходить інноваційний потенціал, що з переходом на інноваційний шлях розвитку національної економіки. Аналізуючи різноманітність підходів до визначення інноваційного потенціалу, слід зазначити, що всі їх можна поділити на три основні групи:

1) ресурсний підхід, тобто визначення інноваційного потенціалу як сукупності ресурсів або їх комбінації;

2) структурний підхід до визначення інноваційного потенціалу, згідно з яким його основними елементами є кадрова, інформаційно-методична, логістична, науково-технічна, фінансова складові та ін.;

3) процесний підхід, за яким інноваційний потенціал пов'язаний з досягненням цілей інноваційної діяльності суб'єктів, які займаються розробкою, впровадженням та комерціалізацією інновацій [24, с. 130].

Відповідно до представлених підходів виділяють три рівні визначення сутності інноваційного потенціалу: характеристика потенціалу як сукупності наявних або необхідних ресурсів; врахування його внутрішньої структури; виявлення системної взаємодії компонентів інноваційного потенціалу в процесі досягнення економічною системою поставлених цілей та дотримання взаємних інтересів влади, науки та бізнесу.

На нашу думку, змістовність поняття «інноваційний потенціал» має починатися на концептуальному рівні з визначення системно-якісних первинних категорій, що підпорядковуються та узгоджуються між собою. Логічний зв'язок між якісними характеристиками інноваційного потенціалу можна знайти шляхом використання інтегрального підходу до визначення сутності інноваційного потенціалу та характеристики діалектики формування та розвитку останнього. Принципова схема структури ресурсних частин інноваційного потенціалу на першому рівні їх ієрархічних взаємозв'язків наведена на рис. 3.4.

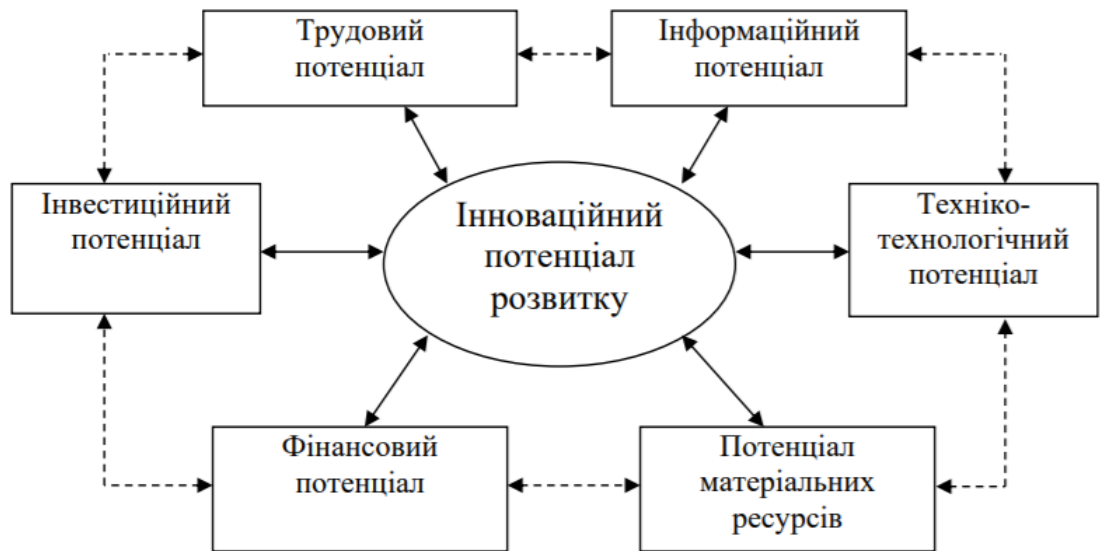

Рис. 3.4. Взаємозв'язки ресурсних елементів інноваційного потенціалу

Діаграма наведена на рисинку ілюструє той факт, що підхід до розгляду інноваційного потенціалу лише як сукупності ресурсів і можливостей їх використання обмежений, оскільки таке уявлення про нього не враховує цільової характеристики цієї категорії. Використання ресурсів у рамках інноваційного потенціалу має бути цілеспрямованим і певним чином організованим з метою формування, узгодження та реалізації інноваційних потреб та інтересів влади, бізнес-науки, тобто суспільства в цілому. За кінцевим результатом використання ресурсів виділяється науково-технічний потенціал, який переважно пов'язаний із самим інноваційним потенціалом і створює умови для переходу останнього на якісно новий рівень розвитку. Слід зазначити, що модель розвитку гнучкого потенціалу, що відповідає філософській концепції діалектики (розвитку) багаторівневих складних економічних систем і маркетингово-логістичної концепції життєвого циклу, дозволяє безпосередньо дослідити динамізм внутрішньої структури інноваційного потенціалу. Відповідно до цієї моделі формування інноваційного потенціалу можна представити як безперервну зміну циклів його функціонування, коли формується внутрішній комплекс ресурсів (П), здібності (технічні, технологічні, організаційні) використання наявних ресурсів (В) визначаються та створюються можливості для вдосконалення моделей використання

ресурсів (Б). Аналізуючи взаємозв'язок станів інноваційного потенціалу на різних етапах його функціонування (рис. 3.5), слід зазначити, що в циклі формування, розрізняють процес формування, коли на основі спеціального відбору ресурсів створюється механізм стабільності економічної системи.

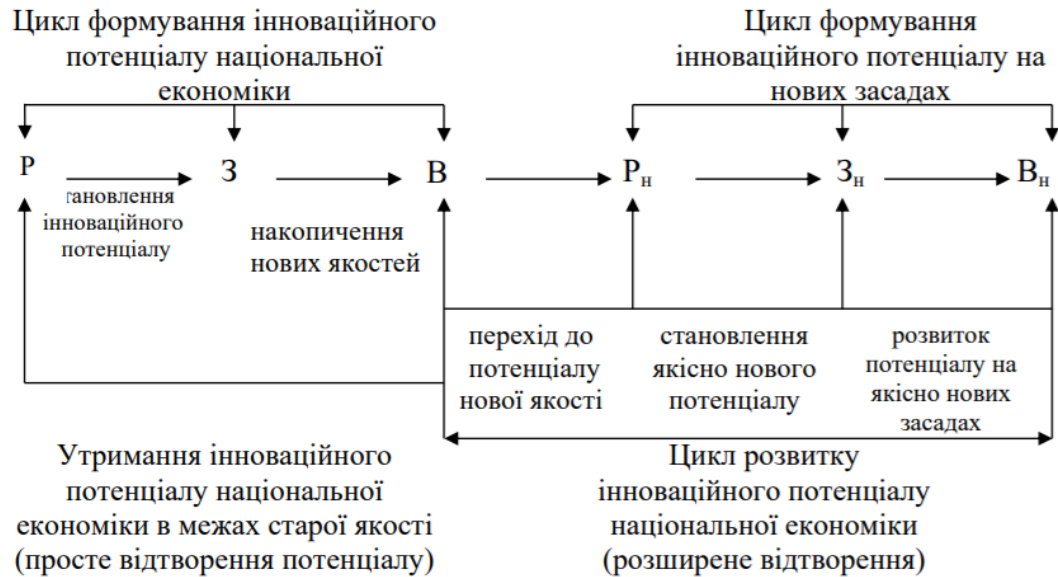

Рис. 3.5. Цикли формування і розвитку інноваційного потенціалу національної економіки

Накопичення позитивних змін у бізнес-процесах на рівні національної економіки, пов'язаних з удосконаленням моделей, технологічних схем використання наявних ресурсів, дає змогу створити основу для переходу інноваційного потенціалу на якісно новий рівень. (державним), що можливе лише за умов взаємної узгодженості інтересів і дій влади. наука і бізнес

Нагромадження позитивних змін наявного потенціалу та його інноваційної складової може створити умови для переходу національної економіки до циклу її гнучкого розвитку, коли формування потенціалу відбувається на якісно новому рівні, процеси розвитку та реалізації інноваційні підходи, методи та схеми оптимізації структури ресурсно-функціональних потенціалів оцінки та використання в довгостроковій перспективі. Подальші дослідження мають бути спрямовані на визначення співвідношення часток інноваційного потенціалу в загальному потенціалі національної економіки; доцільно побудувати багатоваріантну економіко-

математичну модель оцінки ефективності взаємодії влади, науки та бізнесу в довгостроковій перспективі.

Таким чином, інноваційний потенціал є ключовим фактором економічного зростання та конкурентоспроможності країни. Для його ефективного розвитку необхідно об'єднати інтереси влади, науки та бізнесу. Для цього необхідно сформувавши державну політику, яка сприятиме розвитку інноваційної діяльності, створити сприятливе середовище для розвитку інновацій та сприяти взаємодії влади, науки та бізнесу в сфері інновацій. Взаємодія влади, науки та бізнесу є ключовим фактором успіху інноваційного розвитку країни.

Для забезпечення ефективного розвитку інноваційного потенціалу України необхідно провести наступні заходи:

- Сформувавши державну політику, яка сприятиме розвитку інноваційної діяльності.
- Створити сприятливе середовище для розвитку інновацій, яке включатиме ефективний захист інтелектуальної власності, доступ до фінансування та кваліфікованих кадрів.
- Сприяти взаємодії влади, науки та бізнесу в сфері інновацій.

Виконання цих заходів дасть можливість Україні перейти на інноваційну модель розвитку та забезпечити її економічне зростання та конкурентоспроможність. Особливу увагу слід приділити взаємодії влади, науки та бізнесу в сфері інновацій.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Інноваційний розвиток економіки є одним із ключових факторів її зростання та конкурентоспроможності. Держава відіграє важливу роль у забезпеченні інноваційного розвитку, шляхом створення сприятливих умов для його реалізації.

Для України головним пріоритетом економічного розвитку має стати цілеспрямований перехід до інноваційної моделі економіки, що вимагає дослідження та використання зарубіжного досвіду. Вдале впровадження та адаптація складових моделей інноваційного розвитку економіки значно активізують реформування національної економіки на шляху її інноваційного розвитку

Інноваційний розвиток економіки – це процес створення, впровадження та поширення інновацій, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності економіки та якості життя населення.

Найбільш успішними країнами в інноваційному розвитку є країни з розвиненою економікою, такі як США, Японія, Німеччина, Швеція. У цих країнах державна підтримка інноваційного розвитку здійснюється за такими основними напрямками:

- фінансування фундаментальних і прикладних досліджень;
- створення інноваційної інфраструктури;
- підтримка малого і середнього бізнесу;
- стимулювання трансферу технологій.

Для забезпечення інноваційного розвитку економіки України необхідно:

- створити законодавчу базу, яка сприятиме інноваційному розвитку;
- підвищити інвестиційну привабливість України для інвесторів;
- розширити співпрацю з міжнародними організаціями в сфері інновацій;
- підвищити рівень освіти та кваліфікації населення.

Для забезпечення підтримки розвитку інноваційного потенціалу економіки за умов об'єднання інтересів влади, науки та бізнесу необхідно:

- створити ефективну систему взаємодії між органами влади, науковими установами та бізнесом;
- розробити спільні програми розвитку інноваційної діяльності;
- забезпечити фінансування інноваційних проектів;
- сприяти трансферу технологій.

Забезпечення інноваційного розвитку економіки є складним і багатогранним завданням, яке потребує спільних зусиль влади, науки та бізнесу. Впровадження в життя заходів, зазначених у висновку, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української економіки та забезпеченню її сталого розвитку.

Враховуючи проведений аналіз, сформуємо основні необхідні напрями та механізми активізації інноваційного розвитку в національних умовах, використовуючи світовий досвід інноваційних перетворень, які доцільно запозичити Україні:

- ефективна державна інноваційна політика, тобто вибір типу державної інноваційної політики з урахуванням стратегічних цілей держави для забезпечення реалізації інноваційної моделі розвитку;
- розробка національної системи впровадження науково-технічних досягнень завдяки механізму створення та реалізації науково-технічних програм («освіта – наука – технології – промисловість»);
- створення механізму взаємодії бізнесу, науки і влади, що передбачає формування і розвиток розгалуженої системи інституційних утворень;
- розробка законодавчих та нормативно-правових механізмів управління інноваціями;
- розвиток фондів державного венчурного капіталу та венчурного бізнесу;
- подальший розвиток інноваційних структур регіонального типу і створення пільгових умов для їх функціонування;

– активізувати процес кластерного підходу до реалізації інноваційної діяльності (організація мереж кластерів, розташованих у різних регіонах країни).

Для реалізації інноваційної економіки в Україні головними напрямками діяльності мають стати: розбудова технологічного рівня економічної системи, підвищення рівня конкурентоспроможності країни, розбудова національної інноваційної системи, визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонів, створення мотиваційних механізмів для ефективного використання освітнього та наукового потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь центру Разумкова. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації URL: http://www.uceps.org/additional/analytical_report_NSD55_ukr.pdf
2. Андрощук А. В Сучасний стан та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні. Економіка промисловості. 2023. № 2 (94). С. 5-14.
3. Банківське кредитування в Україні: посткризове перезавантаження: монографія. За ред. С.М. Аржевітіна. Київ : КНЕУ, 2017. 407 с.
4. Бахчисарай В.Ю. Організаційно-економічне забезпечення формування національної інноваційної системи: світовий досвід. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2013. Т. 18. Вип.4/1. С. 14-15.
5. Бортника В. С. Інноваційний розвиток національної економіки України: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Полтавський державний аграрний університет. 2023. 220 с.
6. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. За ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>
7. Головінов О. М. Інноваційна активність і інноваційні процеси в національній економіці. Економіка та держава. 2013. № 6. С. 4-8
8. Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації: моногр. Херсон: Олді-плюс, 2017. 380 с.
9. Грубляк О., Іванюк М. Аналіз фінансового забезпечення інноваційного розвитку держави. Молодий вчений. 2017. № 10. 853-857. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/193.pdf>
10. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

11. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
12. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія. За ред. З. С. Варналія. К.: НІСД, 2007. 768 с
13. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник. Під ред. проф. О.І.Волкова, проф. М.П.Денисенка. К.: В.Д. «Професіонал», 2004. С.396-397.
14. Інвестиційна діяльність підприємств України. 2019. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
15. Інноваційна діяльність підприємств: теорія, методологія, організація навчальний посібник, видання третє, перероблене та доповнене. За ред. Дяченко В.А., Іванова І.О, Лисенко Т.М., Київ, 2023, 280 с.
16. Ковальчук В. М. Світова економіка: її історія та дослідники : навч. посіб. К. Центр учбової л-ри, 2011. 524 с.
17. Лапко О.О. Венчурний капітал як джерело фінансування інноваційного розвитку економіки. Економіка і прогнозування. 2006. № 3. С. 35-42. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/19816>
18. Логвіненко О.В. Ціннісно-орієнтоване управління підприємством: ресурсні аспекти. Дискусійні матеріали до міжнародної наукової конференції «Сучасні проблеми економіки та управління». Київ, 2023. С. 167-173.
19. Любченко О. М. Особливості відтворення соціально-економічного потенціалу регіону. Сьома Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасна наука XXI століття»/ URL: <http://intkonf.org/ken-lyubchenko-om-osoblivosti-vidtvorennya-sotsialnoekonomichnogo-potentsialu-regionu>
20. Марчук Л.П. Зарубіжні моделі інноваційного розвитку економіки: вибір для наслідування. Економіка і регіон. Полтава: ПолтНТУ, 2011. № 2 (29). С. 201-203.

21. Нахилу Д. Н. Інноваційний розвиток держави в умовах глобалізації. Креативна економіка. 2008. № 6 (18).
22. Никифрук Г.Й. Міжнародний досвід підтримки інноваційного розвитку та можливості його використання в Україні. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
23. Новодон О.Ю, Шинкаренко Т.В. Інноваційний тип економічного розвитку: принципи, фактори, умови. Економіка України. № 4 (2013), С. 55-66
24. Нусінов В.Я. Еволюція наукових поглядів на трактування економічного потенціалу підприємства. Молодий вчений. 2016. №1. С.128-133
25. Освіта.ua. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Освіта.UA. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/65495/
26. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб. К.: КНЕУ, 2008. 56 с.
27. Павлюк А. П. Передумови та перспективи інноваційного розвитку українських регіонів. Вісник Хмельницького національного університету.2009. №5, Т. 1. С. 93-97
28. Пальчевич Г. Джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності та механізми їх залучення. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2010. № 18. С. 23–28. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/eee588b8-6855-424b-abcf-3c9cd807f230/content>
29. Пахомов С. Ю. Економічне зростання в контексті інституціоналізму. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 4. С. 11-16.
30. Перепелиця Н.М. Інноваційна діяльність наукових установ та економічна оцінка її результатів. Економіка АПК. 2004. № 6. С. 90 – 94.

31. Писаренко Т.В. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь. Київ: УкрІНТЕІ, 2020. 45 с.
32. Писаренко Т. В. Кваша Т. К., Паладченко О. Ф. Визначення інноваційних пріоритетів на основі моніторингу реалізації чинних пріоритетних напрямів в Україні. Економіка розвитку. 2016. № 1 (77). С. 20–28
33. Прохорчук С.В. Інноваційна спроможність економіки України в умовах глобалізації. Науково-виробничий журнал. Херсон, 2015. № 1 (36). С. 93-94.
34. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України : Постанова Верхов. Ради України від 13.07.1999 р. № 916-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-14#Text>
35. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII : станом на 3 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
36. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI : станом на 5 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
37. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
38. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>
39. Сизоненко В. О. Фінансування інноваційно-орієнтованої економіки в умовах інституціональної невизначеності. Фінанси України. 2013. № 5. С. 80-89.
40. Сіденко В.Р. Інноваційна модель розвитку ЄС – від Лісабонської стратегії до «Європи-2020». Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2011. № 1. С. 117-118.

41. Солоха Д.В. Функціонування і розвиток інноваційного потенціалу регіональних соціально-економічних систем: теорія, методологія, практика: монографія. Донецьк: ВІК, 2012. 438 с.
42. Столяров Д. В., Райца А. С. Етапи еволюційного розвитку інноваційних процесів. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 8, С. 21-26.
43. Теорія фінансів: підручник. За ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. К.: Центр учбової літератури, 2010. 289 с.
44. Тюха І. В., Кузнєцова В. А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні та на вітчизняних підприємствах. Ефективна економіка. № 11, 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4545>
45. Україна — 2020: невиправдані очікування, неочікувані виклики. Підсумки року у дзеркалі громадської думки (грудень 2020 р). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukraina2020-nevypravdani-ochikuvannia-neochikuvanivyklyky-pidsumky-roku-u-dzerkali-gromadskoi-dumky-gruden-2020r>
46. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html>
47. Хаїрова Е.А. Модель інноваційного розвитку США в контексті сучасного розвитку. Національний університет «Києво-Могилянська академія». 2023. 200 с.
48. Чемодуров О.М. Проблеми фінансування інноваційної діяльності підприємств. Економіка України. 2013. № 1. С. 40–49.
49. Швиданенко Г.О., Бойченко К. С. Цінності як ресурс інноваційного розвитку суб'єкта господарювання. Бізнес Інформ. 2017. № 3. С. 148-153.
50. Якімцов В. В., Павлюк У.В. Конспект лекцій «Інноваційний розвиток підприємства» для студентів напряму підготовки «Економіка підприємства». НЛТУ України. Львів: НЛТУ України, 2014. 164с.

51. Янішина В. Механізми реалізації державної інноваційної політики в Україні : автореф. магістерської роботи. Миколаїв, 2020. 15 с.

52. Яценко Г. Вплив пандемії COVID-19 на інвестиції в науку, технології та інновації: глобальні тенденції та ситуація в Україні. LB.ua.

URL:

https://lb.ua/blog/hanna_yatsenko/484114_vpliv_pandemii_covid19_na_innovacii

53. Bloomberg Innovation Index. URL:

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-18/germany-breaks-korea-six-year-streak-as-most-innovative-nation>

54. Eib. Horizon 2030: looking ahead to challenges and opportunities. European Investment Bank. URL: <https://www.eib.org/en/publications/horizon-2030>

55. European Innovation Scoreboard 2016. European Commission. European Union. 2016. 96 p. URL: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/17822>

56. Faisal H. The 3 Pillars Of The Innovation Economy. Fast Company, 2018. 322 p.

57. Global Innovation Index. URL:

<https://www.globalinnovationindex.org>

58. Matseliukh N., Korzh M. Sustainable economic development of ukraine:conceptual fundamentals, security mechanisms and development drivers. Efektyvna ekonomika. 2021. No. 4. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.5>

59. Mumladze A. Conceptual framework of state support for innovative development of the national economy. Actual problems of innovative economy. 2020. No. 2020/4. P. 10–17. URL: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2020-4-2>

60. Release of the Global Innovation Index 2020: Who Will Finance Innovation?. WIPO - World Intellectual Property Organization. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2020

61. The Global Competitiveness Report 2014-2015. URL: <https://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/rankings/>

62. 65 % українців вважають, що країна рухається у неправильному напрямку. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-napriamok-rukhu-krainy-opytuvannia/31005152.html>